

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.   Andra Kammaren.   N:o 28.

Tisdagen den 14 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogos, hvar för sig, och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:
om beviljande af ett extra anslag för år 1897 till gymnastiska centralinstitutet;

angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund;

angående försäljning af nuvarande kyrkoherdebostället i Åmåls stads- och landsförsamlingars pastorat samt byggande af ny prestgård i Åmåls stad; och

angående utvidgning af Kristinehamns hospitals område.

§ 2.

Efter föredragning vidare af herr *E. A. Wijkanders* i senaste sammanträdet aflemnade motion, n:o 237, beslöt kammaren öfverlemla densamma till statsutskottet.

§ 3.

Till afgörande företogs härefter herr *S. J. Kardells* från näst-föregående sammanträde bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa ett spörsmål.

Sedan ifrågavarande, skriftligen affattade spörsmål blifvit uppläst och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, blef herr Kardells ofvannämnda anhållan af kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

statsutskottets utlåtande n:o 9;

sammansatta stats-, banko- och lagutskottets utlåtande n:o 3;

bevillningsutskottets betänkande n:o 20;
lagutskottets utlåtanden n:is 54, 55, 56, 57 och 58; samt
Första Kammarens protokollsutdrag n:o 164.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. *C. R. Wersäll* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående ändring af vissa i kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner;

angående dispositionen af förra militiebostället 1 mantal Hunnebo n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

angående dispositionen af förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Ede, n:o 1, jemte Skarpåslägden n:o 1, en äng, i Jemtlands län; samt
angående öfverlemnande till Stockholms stad af den s. k. Ryssgården i samma stad.

De sålunda aflemnade kongl. propositionerna begärdes på bordet och bordlades.

§ 6.

Härefter begärdes ordet af

Herr vice talmannen *Östberg*, som yttrade: Jag ber att få hemställa, att statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, måtte uppföras på föredragningslistan till morgondagens plenum främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Till hvad herr vice talmannen sålunda hemställt lemnade kam-maren sitt bifall.

§ 7.

Afgåfvos nya motioner af:

herrar *J. Mankell* och *D. Bergström*, n:o 238, med förslag till ändrad lydelse af §§ 14 och 17 riksdagsordningen; och

herr *D. Persson* i Tällberg, n:o 239, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Justerades två protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,16 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Onsdagen den 15 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 dennes.

§ 2.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 23, till Konungen, angående ändring i 5 § af underrättelserna om hvad vid tulltaxans tillämpning iakttagas bör.

§ 3.

Efter föredragning, hvar efter annan, af Kongl. Maj:ts i gårdagens sammanträde bordlagda propositioner till Riksdagen:

angående ändring af vissa i kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner;

angående dispositionen af förra militiebostället 1 mantal Hunnebo i Göteborgs och Bohus län;

angående dispositionen af förra militiebostället $1\frac{1}{2}$ mantal Ede n:o 1 jemte Skarpåslägdén n:o 1, en äng, i Jemtlands län; samt

angående öfverlemnande till Stockholms stad af den s. k. Ryssgården i samma stad;

beslöt kammaren öfverlemna dessa kongl. propositioner till behandling af statsutskottet.

§ 4.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet: herrar *J. Mankells* och *D. Bergströms* motion, n:o 238; samt herr *D. Perssons* i Tällberg motion, n:o 239.

§ 5.

Till behandling företogs härefter statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarne.

Punkten 3.

Bifölls.

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.*

Punkten 4.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till aflöning åt en assistent i kirurgi vid Upsala universitet bevilja ett årligt anslag af 3,500 kronor, och hemställde utskottet:

“att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till förstärkande af lärarekrafterna i kirurgi vid universitetet i Upsala beviljar ett ordinarie anslag af 2,000 kronor.”

I en vid punkten fogad reservation hemställde deremot herrar *Danielson, Lasse Jönsson och Persson*, att det af utskottet föreslagna anslaget måtte bestämmas till allenast 1,500 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Danielson: Som herrarne se, har jag och några andra af utskottets medlemmar afgifvit en reservation mot denna punkt, emedan vi anse, att detta anslag skäligen kunde nedsättas med 500 kronor. Anledningen att vi trott, att detta lämpligen skulle kunna ske, är den, att i de efterkommande punkter, der det gäller anslag af ungefär enahanda beskaffenhet, utskottet tillstyrkt endast 1,500 kronor. Den person, som här är i fråga, skulle i så fall komma att få enahanda belopp, som öfriga dylika assistenter.

Nu har denna person förut aflönats med 3,000 kronor, och der-till har akademien anvisat 1,500 kronor såsom docentstipendium, och 1,500 kronor att utgå från den s. k. Regnellska fonden. Om nu Riksdagen anvisar 1,500 kronor, och mannen i fråga från den nämnda fonden fortfarande får ett belopp af 1,500 kronor, så har han precis lika mycket som han nu har, men man hade då vunnit likhet mellan de olika assistenternas löneförmåner. Nu kan man visserligen säga, att denna assistenttjänst kan vara mera magtpåliggande, men jag tror icke, att man med fog kan påstå det. Om herrarne se på en af de kommande punkterna, så skulle den person, hvarom der är fråga till och med komma att hafva examensrätt, och hans befattning kan då icke sägas vara mindre vigtig än den, hvarom nu är fråga.

Jag skall därför be, att kammaren måtte bifalla reservationen och nedsätta beloppet till 1,500 kronor.

Herr Kihlberg: Jag torde icke kunna räknas till dem, som vilja slösa med statens medel, utan har alltid varit med om att hushålla dermed så mycket som möjligt, när man sett det utan skada kunna ske. Men i nu förevarande fall kan jag icke annat än tillåta mig yrka bifall åtminstone till utskottets förslag, ty man kan spara så, att man skadar genom att spara för mycket.

Hvar och en vet väl, hvilken stor betydelse den del af den medicinska vetenskapen, som kallas kirurgi, i vår tid har, och hvilken

oerhörd utveckling den till gagn för den lidande menskligheten på senare tider har tagit. Vi veta också, hvilket oerhördt stort förtroende denna gren af den medicinska vetenskapen på senare tid vunnit hos allmänheten.

När det nu är fråga om att genom ett litet anslag till en assistent understödja den professor vid Upsala universitet, som just har detta viktiga ämne sig förelagdt att deri meddela undervisning åt de medicine studerandena, och som dessutom handhar en ovanligt stor praktik, så tror jag, att det skulle vara till skada icke allenast för den stora allmänheten, som behöfver denne persons utomordentligt välsignelserika hjälp, utan äfven för den medicinska undervisningen vid universitetet, om man icke skulle vilja understödja denne professor i hans verksamhet. Alla veta väl, att professor Lennander, den professor, hvarom det är fråga, icke blott inom vårt land, utan kanske i hela Europa åtnjuter så stort anseende för sin skicklighet, att till honom och hans klinik lockas en ofantlig mängd personer, som behöfva hans hjälp. Han har således såsom praktisk kirurg en ovanligt stor verksamhet. Han skall dessutom uppehålla den undervisning vid universitetet, som hans professorsbefattning ålägger honom, och detta tager hans tid och krafter så i anspråk, att det är omöjligt för någon människa att medhinna allt detta.

Nu har det tillfälligtvis så anordnats, att han fått hjälp genom det, att en docent offrat tid och krafter för denna vetenskap och säkerligen äfven offrat ekonomiska intressen för att vara denne framstående kirurg till hjälp. Det understöd, som denne docent, som sjelf är en framstående, erkändt skicklig kirurg, erhållit, är emellertid allt för ringa för att han skulle kunna bibehållas vid denna plats, om icke staten träder emellan och gifver honom ett understöd. Denne person, docenten Dahlgren, åtnjuter sin förmans fullaste förtroende; han kan, då professorn emellanåt behöfver rekreera sig från sitt ansträngande arbete, efterträda honom och upptaga hans arbete på ett fullt tillfredsställande sätt. Men om nu denne man skulle lemna detta uppdrag, så är det säkert, att icke allenast den välsignelserika vård, som de erhålla, hvilka nu söka professor Lennander, skulle komma att lida ett väsentligt afbräck, utan äfven den kirurgiska undervisningen vid universitetet komma att lida, emedan den stora praktiska erfarenhet, som för närvarande kan komma de medicine studerande till del, då icke längre skulle förefinnas. När det nu nästan med säkerhet kan antagas, att om det af Kongl. Maj:t begärda anslaget ytterligare nedprutades till 1,500 kronor — det har ju redan af utskottet nedpressats från 3,500 till 2,000 kronor — denne skicklige docent Dahlgren snart nog komme att söka sig ett annat verksamhetsfält, som i ekonomiskt afseende skulle för honom visa sig mycket fördelaktigare, men man deremot har anledning antaga, att om utskottets förslag bifölles, universitetet ännu eu längre tid skulle kunna få behålla denna dugande kraft, så hemställer jag, om det vore hushållsaktigt och förståndigt att för en afprutning af 500 kronor ställa så stora intressen på spel.

Jag tror det icke, och med anledning deraf får jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)

Herr Boëthius: Jag skulle kunna instämma med den föregående talaren, isynnerhet då han yttrade, att han ansåge, att *åtminstone* det af utskottet förordade anslaget af 2,000 kronor borde bifallas. Då jag emellertid anser behöfligt, att det af Kongl. Maj:t begärda anslaget beviljas, så tager jag mig friheten derom framställa yrkande.

Det är så här i världen, att betalningen för en sak beror på tillgång och efterfrågan, och nu är det på det sättet med läkarekrafterna, att dugliga läkare hafva mycken efterfrågan och kunna förtjena mycket penningar. Vore det fråga om plats åt en lärare inom någon af de andra fakulteterna, så kunde visserligen en mindre aflöning locka honom att kvarstanna, men så är det icke inom den medicinska fakulteten.

Det yttrades en gång vid denna riksdag, att man borde se till, att man icke finge godtköpsjurister. Ja, mine herrar, det är minst lika viktigt att icke få godtköpslärare vid den medicinska undervisningen, att icke ställa så till, att det blir de allra sämste läkarne, som vilja mottaga de lärareplatser, hvilkas innehafvare skola uppfostra landets läkarecorps.

Utskottet talar här om, att detta anslag under närvarande förhållanden skulle vara tillräckligt. Hvilka äro då de närvarande förhållandena? Jo, det första är, att det är mycket svårt att få en duglig läkare, som vill kvarstanna vid universitetet, på grund af läkarnes stora utsigter. Det andra förhållandet är, att vi hafva lyckan att vid Upsala universitet hafva en — jag vågar säga — af världens främste kirurger, men denne man behöfver för att utöfva sin för menskligheten välgörande konst allt emellanåt stärka sina krafter. Det är då fråga om att bereda möjlighet, att hans plats under tiden uppehålls, och att se till, att den skicklige lärjunge, som han uppfostrat, kan få kvarstanna vid universitetet såsom hans medhjelpare.

Dessa äro de nuvarande förhållandena, och de synas mig tala för det högre anslaget.

Slutligen kan jag icke underlåta att tillägga ett ord: statsutskottet anser, att vårt land har råd att uppträda såsom mecenat åt främmande vetenskapsmän, och det till den grad, att utskottet ansett sig kunna föreslå höjning i ett anslag härför. Finna nu de män, som hafva hand om pungen, att vi hafva råd till liknande utgifter, så gerna för mig. Men en sak tror jag mig hafva rätt att fordra, och det är, att då våra egna kulturbehof i främsta rummet tillgodoses.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr von Friesen: Förhållandet har varit, att statsutskottet varit ganska tveksamt, huru detsamma borde ställa sig till denna fråga. Det är icke längre sedan än år 1891, som frågan om den kirurgiska undervisningen vid Upsala universitet var föremål för Riksdagens pröfning, och man fick då så godt som på hand, att man *åtminstone* icke på länge skulle behöfva ytterligare sysselsätta sig med densamma. Jag behöfver icke ingå i några närmare detaljer, men saken är i korthet den, att vid Upsala universitet funnos förut för det kirurgiska ämnet tvenne lärarekrafter, nemligen en professor och en adjunkt, och

meningen var den, att adjunkturen skulle förvandlas till en e. o. professur. Men då anfördes vid 1891 års riksdag, att den kirurgiska vetenskapen delat sig i grenar, hvilka på senare tider intagit en själfständig ställning, såsom å ena sidan obstetrik och gynekologi, å den andra oftalmiatrik. Derför ansåg man det vara nödvändigt att få till stånd en ny lärareplats, nemligen i obstetrik och gynekologi, hvarigenom inalles skulle fås en lärareplats i kirurgi, en i obstetrik och gynekologi samt en tredje plats, den, till hvilken adjunkturen skulle ombildas och som skulle blifva en professur i kirurgi samt oftalmiatrik. Man satte särskildt till kirurgi såsom läroämne för denna sista professur, på det att den lärare, som öfvertog den platsen, skulle kunna vid förfall för professorn i kirurgi sköta dennes åligganden. Denna professur i kirurgi och oftalmiatrik skulle således bland annat fylla just den särskilda uppgift, som är förelagd den nu här föreslagne nya läraren. Professuren i gynekologi och obstetrik beviljades, såsom föreslaget blifvit, af 1891 års Riksdag, och saken borde sålunda vara på ett tillfredsställande sätt ordnad. Det var ju då inte riktigt angenämt för utskottet att, när saken så nyligen blifvit ordnad — och blifvit så *uttryckligen* ordnad — nu så snart derefter föreslå inrättandet af en ny ordinarie lärareplats med den ställning, som denne assistent skulle få. Men å andra sidan kunde man icke heller vara döf för de skäl, som anförts för den här platsen, och hvilka blifvit upprepade af den föregående ärade talaren. Då trodde man sig gå en klok medelväg, om man å ena sidan icke inrättade en särskild plats med så stor lön, att man derigenom bunde fast vid universitetet en ny lärare, men å andra sidan dock ansloge medel, som vore tillräckliga att rättvisligen ersätta den lärarekraft, som skulle fylla det behof, som förefans. Man ansåg sig således icke böra vid universitetet fastbinda denne lärare, utan fastmera böra betrakta platsen såsom en öfvergångsplats. Emellertid, då den föreslagne läraren skulle få alldeles särskilda åligganden till skilnad från en docent, som innehade docentstipendium, ansåg man dock, att arfvodet borde sättas något högre än ett docentstipendium. Detta var anledningen, hvarför statsutskottet kom till denna siffra 2,000 kronor, och jag tror fortfarande, att utskottet här träffat en ganska god medelväg. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Wallis: Jag ber deremot att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det är nu en nödvändighet för Riksdagen att så småningom bilda nya platser för de nya läroämnena, som inom medicinens område uppstå; och vi hafva under de sista riksdagsperioderna fått erfarenhet om, huru Riksdagen så småningom insett denna nödvändighet.

I forna tider var det så, att en professur i kirurgi omfattade, förutom sitt egentliga ämne, äfven obstetrik, gynekologi och oftalmiatrik såsom sidoordnade ämnen. Detta var möjligt på en tid, då dessa ämnen icke blifvit så vidlyftiga, att de hvar och ett kräfde sin egen man. Den differentiering, som under de senaste tiotalen år alltmera pågått inom den kirurgiska vetenskapen, har med sig en nödvändighet

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)

— och en *absolut* nödvändighet — för de nordiska universiteten att tillfredsställa de kraf på nya lärare, som derigenom uppstått. En följd häraf har blifvit den, att, då man vid ombildningen af de gamla lärareplatserna ville tillgodose dessa nya kraf, man dervid gått en medelväg, såsom den senare talaren påvisade, nemligen den, att man försökte att, på samma gång som man bildade nya lärareplatser, också tillgodose det gamla krafvet att hafva i beredskap åt professoren i kirurgi en hjälpare, en adjunkt eller, såsom han nu för tiden kallas, en extra ordinarie professor i kirurgi.

Det har emellertid visat sig, att en sådan anordning varit fullkomligt omöjlig och det af det påtagliga skälet, att man icke kan få dugliga representanter för dessa nya vetenskaper, hvilka representanter samtidigt skulle kunna åtaga sig vikariat i kirurgi, enär de helt enkelt icke äro kompetente jemväl dertill. Följden häraf blir nödvändigt den, att dessa professurer komma att blifva besatta uteslutande med män, som icke kunna uppfylla samma åligganden, som de forna adjunkterna i kirurgi.

Så har fallet varit i Upsala, och den nuvarande e. o. professorn i oftalmiatrik kan icke åtaga sig att vikariera för den kirurgiske professorn. Denne står i detta hänseende utan någon hjälp, om han genom sjukdom skulle blifva hindrad att fullgöra sin examens- eller tentamensskyldighet.

Under sådana förhållanden har naturligtvis fakulteten blifvit tvingad att söka afhjelpa denna brist, och på samma gång har en sådan föreslagen assistents i kirurgi uppgift blifvit en undervisningsuppgift, detta beroende derpå, att undervisningen i kirurgi för närvarande bedrivs på ett både intensivt och extensivt mera tillfredsställande sätt. Man hade nemligen i forna tider den polikliniska undervisningen ordnad på ett annat sätt i Upsala än för närvarande, nemligen så, att den då meddelades vid sjelfva sjukhuset. Nu har man förlagt den i sjelfva centrum af staden i stället för såsom förut i en utkant, och följderna har blifvit, att tillgången till polikliniskt undervisningsmateriel ofantligt vuxit, så att den ordinarie professorn icke på ett tillfredsställande sätt kan tillgodose de kraf på undervisning, som derigenom blifvit en följd. Under flera år har därför fakulteten blifvit nödsakad att anställa en assistent åt professorn för denna undervisning, och då den icke eger medel att bekosta en sådan assistent, har den vändt sig till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen utverka, att erforderliga medel härför beviljades.

Nu har statsutskottet behjertat detta kraf, men på så sätt, att det, i stället för att tillstyrka den af Kongl. Maj:t begärda aflöningen af 3,500 kronor åt denne assistent, endast tillstyrkt en aflöning utaf 2,000 kronor. Det kan ju vara olika meningar om huruvida den af utskottet föreslagna summan är tillräcklig eller ej. För min del är jag öfvertygad om, att den icke är tillräcklig, och det af skäl, att en sådan lärareplats, måste för att tillfredsställande kunna fyllas kräfvat en man, som står på höjden af nutidens kirurgiska duglighet. En sådan man är emellertid en mycket eftersökt person. Universitetet har den allra svåraste konkurrent i afseende på honom i den stora

allmänheten. Allmänheten vet att sätta värde på en sådan man och gifva honom långt större ekonomiska fördelar än universitetet kan bjuda honom. Om universitetet endast kan erbjuda honom en aflöning af 2,000 kronor, är jag öfvertygad om, att en mycket stor risk föreligger för att denna lärareplats icke skall kunna blifva på ett lämpligt sätt tillsatt, utan att universitetet får nöja sig med krafter, som icke äro sådana, som de skulle kunna varit, om man hade att erbjuda honom högre aflöning.

Det är af dessa skäl, herr talman, som jag anser ett anslag af 3,500 kronor vara nödvändigt och icke alls för högt tilltaget för en så pass stor undervisningsskyldighet, när den lemnas af en första klassens kirurg.

Jag anhåller därför om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Lasse Jönsson: Då jag läste den nu föreliggande kongl. propositionen och erinrade mig hvad Riksdagen år 1891 åtgjort i fråga om den kirurgiska undervisningen vid Upsala universitet, så var det min otvifvelaktiga mening, att propositionen skulle blifva afslagen. Då Riksdagen så nyligen som år 1891 ordnade denna undervisning, så gjorde man sig nästan säker på, att den anordningen skulle bestå för en längre framtid, och man kunde väl icke tro, att fem år derefter en ny anslagsbegäran rörande samma sak skulle framkomma.

Nu se vi af betänkandet, att icke allenast medel af Kongl. Maj:ts äskas till ytterligare förökning af lärarekrafterna vid Upsala universitet i berörda ämne, utan äfven att enskilda motionärer likaledes påyrka en förhöjning i anslaget rörande samma ämne för universitetet i Lund. Följaktligen kunna vi, huru vi än ordna denna undervisning, aldrig vara säkra, utan rätt som det är framträda nya begärelser.

Talaren på upsalabänken har sökt visa, att anledningen hvarför detta anslag begäres är, att professorn uti ifrågavarande ämne har så stor enskild läkarepraktik, att han icke kan egna sig åt sin undervisningsskyldighet, utan dertill behöfver biträde; här vore ömmande omständigheter o. s. v. och Riksdagen borde på grund af dessa omständigheter lemna understöd åt här ifrågavarande person. Men tro herrarne, att denne professor utöfvar sin praktik utan någon ersättning? Är det icke i allmänhet så, att läkare, som hafva stor praktik, derigenom få ganska betydliga och understundom nästan furstliga inkomster. Skall då Riksdagen träda emellan och bevilja penningar, därför att denne man sköter en stor praktik i stället för att utöfva sin lärareverksamhet? Jag anser, att, om denne professor behöfver ledighet från sitt embete, han sjelf bör ersätta sin ställföreträdare, åtminstone anser jag, att Riksdagen härför icke bör bevilja större bidrag, än hvad som erfordras till aflöning åt en vanlig assistent.

Jag anhåller därför om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Boëthius: Min ärade vän på skånebänken har något missförstått mig. Jag sade icke, att denne assistent skulle hjälpa den ifrågavarande professorn, när han vore upptagen af sin praktik, utan

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.*
(Forts.)

jag påpekade, att den ifrågavarande skicklige kirurgen behöfver tjänstledighet för att vårda sin helsa, för att han skall kunna utöfva sin storartade, för hela landet mycket gagnande och för Sverige ärofulla verksamhet. Det var således icke för att han skulle få tillfälle att förtjena penningar, utan för att gifva honom tillfälle att kunna utöfva sin verksamhet, som jag ansåg ifrågavarande anslag nödvändigt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Då åttonde hufvudtiteln i och för sig är så dryg, att den under hvarje förhållande kan taga kammarens tålmod i anspråk, och då jag för öfrigt måste medgifva, att hufvudtiteln såsom ett helt betraktad blifvit af statsutskottet behandlad på ett så tillmötesgående sätt, att jag derfor icke kan vara nog tacksam, lofvar jag att här iakttaga den största hofsamhet vid min opposition mot utskottet äfven i sådana punkter, der jag anser, att det icke bjudit tillräckliga skäl för nedsättning af de af Kongl. Maj:t äskade anslag.

Hvad som på grund af den nu förda diskussionen likväl gör att jag vill säga några ord, är det af en ärad talare på stockholmsbanken, herr von Friesen, påpekade förhållandet, att Riksdagen med skäl kunde anse, att den 1891 ordnade undervisningen inom de till den kirurgiska afdelningen af den medicinska vetenskapen hörande ämnen. Ja, det anser äfven jag vara förhållandet. Det har inom denna grupp blifvit tre ordinarie professorer: en i kirurgi, en i obstetrik och gynekologi och en i oftalmiatrik, och härvid kommer det antagligen att förblifva en längre tid bortåt. Men här är det — och det vill jag påpeka för den ärade talaren — icke fråga om en ordinarie utan om en extra ordinarie lärare, och både universitetsmyndigheterna och Kongl. Maj:t hafva uttryckligen förklaradt, att han borde vara tillförordnad på endast tre år för hvarje gång. Anledningen hvarför Kongl. Maj:t ansett sig behöfva begära ett dylikt bidrag är helt enkelt den faktiska nödvändigheten. Här kan det icke blifva fråga om någon godtköpsperson; ty han skall kunna sköta icke allenast föreläsningarne, tentamina och examina i ämnet, utan äfven den kirurgiska afdelningen på det akademiska sjukhuset och om möjligt, den kirurgiska polikliniken. Det är en af de ansvarsfullaste befattningar, som finnas icke endast inom medicinska fakulteten, utan vid hela universitetet. På denna grund måste jag anse, att Kongl. Maj:t haft goda skäl att göra den framställning, som nu är föremål för kammarens behandling.

Herr Danielson: Jag begärde ordet med anledning af herr Kihlbergs yttrande. Jag kan icke annat än uttala min gensaga mot det ofantliga beröm, som han upprepade gånger slösade på här ifrågavarande personer. Det skulle ej förundrat mig så mycket om detta beröm kommit från fackmännen, enär det är vanligt, men att höra det komma från herr Kihlberg, det öfverraskade mig. Ty huru man än ordnar sådana saker som denna, är jag öfvertygad om, att vetenskapens målsmän i hvarje fall nog föra fram sina åsigtter om hvad som ytterligare behöfves, utan att vi andra behöfva gifva ett öfverdrifvet beröm, för hvars befogenhet vi icke kunna svara. Hur kan

herr Kihlberg svara för, — hvad han omnämnde ett par, tre gånger — huruvida den ifrågavarande mannen kan någon längre tid komma att sitta kvar vid sitt embete, om han der kan komma att sitta kvar ett, två eller flera år eller ännu kortare tid. Det veta vi icke. Man bör väl icke därför, att man vet, att mannen inom läkarevetenskapens kretsar har ett godt namn, anslå aflöning åt honom, utan man bör väl inrätta sysslan för sysslans egen skuld på det sätt, som vederbörande för *densamma* anse lämpligast. Jag anser därför det af herr Kihlberg i det hänseendet anförda skälet icke hafva någon betydelse.

Man har äfven sagt, att det här endast är fråga om att anslå medel till en extra ordinarie tjänst. Ja, det ser man nog af betänkandet att så är fråga om; men jag ber att få erinra om, att det är föreslaget, att anslaget skall anvisas på ordinarie stat och att det i så fall, om det anvisas, nog för all framtid blifver fastslaget. Jag tycker därför, att, då det, såsom sagdt, är meningen att anvisa anslaget på ordinarie stat, det vore försigtigast att icke sätta det så högt, helst som jag är öfvertygad om, att assistenten i alla händelser kommer att få samma aflöning som hittills eller 3,000 kronor. Ty om han icke skulle få behålla docentstipendiet, så kommer det att fyllas genom statsbidraget och återstoden kommer nog att anvisas såsom förut. Då dessutom, såsom här erinrats, denna undervisning så nyligen som för fem år sedan ordnades, så tycker jag icke, att, derest man bifaller reservationen, man kan säga, att vi varit för njugga.

Vi se, huru denna hufvudtitel sväller ut allt mer och mer, och oaktadt det här tyckes gälla endast små belopp, så finner man likväl, att den begärda ökningen under hufvudtitelns ordinarie anslag går upp till mer än 500,000 kronor för innevarande år. Det är verkligen en aktningvärd siffra. Vill man vara sparsam och gå varsamt till väga, tror jag, att man är tvungen att göra det, äfven då det gäller små belopp, och att man bör göra det här, då väl ingen kan säga, att den ifrågavarande sysslan skall blifva bättre eller sämre tillgodosedd, alltefter som 500 kronor mer eller mindre beviljas. Man bör här enligt min mening hålla fast vid en genomgående princip, och då det nu gäller alldeles liknande frågor i flere följande punkter, anser jag det icke vara skäl att göra något undantag i detta fall, som icke kan följas i de andra punkterna. Jag har visserligen reserverat mig äfven i en af dessa, men då nu detta är den första punkt, som berör en dylik assistentplats, hemställer jag, om icke kammaren bör finna det skäligt att i någon mån följa en sparsamhetsprincip, som icke på ringaste vis kan skada den syssla, om hvilken nu är fråga. Är manne det nu gäller en så dugande person, som man har påstått, lära väl icke 500 kronor mer eller mindre hjälpa; och öfvergår han till enskild praktik eller sjukhusvård, så finnes han ju likväl i landet och utöfvar sin välsignelsebringande verksamhet. Det vore ju endast i det fallet, att han komme på den idén att utvandra ur landet, som vi skulle förlora honom; men det är väl icke mycket antagligt, att han så kommer att göra. Jag skall därför be att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)

Herr von Friesen: Det är nog sant, att enligt Kongl. Maj:ts förslag den ifrågavarande läraren skulle tillförordnas för blott 3 år, men lönen är — efter 3,500 kronor räknadt — dock så stor, att jag tror, att den komme att hålla honom qvar vid universitetet. Jag är därför öfvertygad om, att det skulle komma att gå så, att, i fall lönen sattes till nämnda belopp, sysslan inom kort tid komme att förvandlas till en professur. Man kan icke neka till, att det skulle gå något hastigt med behovens tillfredsställande inom den medicinska fakulteten, om för ett enda läroämne på 5 år lärarekrafterna skulle fördubblas, d. v. s. ökas från 2 till 4. Jag säger detta *emot* herr Wallis; men jag vill instämma med honom deri, att i den mån läkarevetenskapen går framåt, det måste skapas lärarekrafter att tillgodose de nya behofven. Det är ju alldeles naturligt; men huruvida det skall gå precis så fort med den saken, som här synes åsyftas, derom hyser jag tvifvel. Deremot tror jag å andra sidan, att det icke är rättvist att sätta anslaget så lågt som till 1,500 kronor, d. v. s. som ett docentstipendium; ty denna person skulle dock faktiskt få ansvar och göromål utöfver dem, som åligga en docent. Jag vidhåller således fortfarande mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Kihlberg: Det är med anledning af talarens på ölandsbänken uppträdande gent emot mitt föregående anförande, som jag skall be att få säga några ord. Han yttrade, att det beröm jag uttalat om den ifrågavarande mannen vore öfverdrifvet, och att jag icke vore kompetent att bedöma hans skicklighet. Ja, i afseende på det senare vill jag gifva honom rätt; men icke i afseende på det första. Ty jag är fullt säker på, att det beröm, jag uttalat, icke är öfverdrifvet; det grundar sig icke på mitt eget omdöme, utan jag har mina uppgifter från fullt sakkunniga personer; och jag är säker på, att om den ärade talaren ville höra sig för hos omdömesgilla personer i denna sak, han skulle från alla håll höra ett lika beröm uttalas om dessa ifrågavarande personerna. Hvad jag sagt till deras fördel, tror jag, att jag fortfarande kan stå för, och att icke någon omdömesgill person här kan jäfva. Det ligger äfven ett bevis för att universitetet har tillit till mannen nu i fråga deruti, att universitetet sökt öka hans aflöningsförmåner genom att gifva honom ett särskildt anslag för att få behålla honom på denna plats, ty de veta väl, att de snart förlora honom, i fall han icke kan få något så när nöjaktiga aflöningsförmåner. Det gäller här en person, som på det praktiska området kan skaffa sig betydligt bättre och större förmåner, än universitetet kan erbjuda honom; och det är för honom en ekonomisk uppoffring att kvarstå. Men han gör det af intresse för den kirurgiska vetenskapen och af intresse och vänskap för sin förman; och det förtroende, med hvilket denne hans verldsberömde förman, professor Lennander, flere gånger uttalat sig om hans förmåga, talar ju mera till hans beröm än allt hvad jag kan säga. Den, som vill skaffa sig upplysningar om förhållandet, skall finna, att det beröm, jag uttalat, icke varit för mycket eller för öfverdrifvet.

På samma gång jag nu har ordet, skall jag också be att få vända

mig mot ett yttrande af talaren på skånebänken. Han nämnde, att dessa personer utom sin aflöning som universitetslärare hade betydliga inkomster genom sin praktik. Jag vill deremot påstå, att de just genom att ensamt utöfva enskild praktik skulle skaffa sig mycket större inkomster än nu, då de hafva nära nog hela sin tid upptagen af sysselsättningar, som äro förenade med undervisningsskyldigheten vid universitetet. Den ärade talarens uppfattning af denna sak är sålunda alls icke riktig.

*Angående
anslag till en
assistent i
kirurgi vid
Upsala
universitet.
(Forts.)*

Herr *Larsson* från Upsala instämde med herr *Kihlberg*.

Herr *Danielson*: Sedan nu herr *Kihlberg* förklarar, att hans uttalande omdömen i denna sak blott grunda sig på hörsagor, har jag ingenting vidare att säga emot dem. Men när så är, tror jag också att de icke kunna väga mera än hvad vi här få höra emellanåt.

Herr *Persson* i Stallerhult: Då jag hör till reservanterna vid denna punkt, skall jag be att få förena mig med herr *Danielson* i hans yrkande om bifall till reservationen.

Skilnaden mellan hvad utskottet föreslår och hvad reservanterna föreslå är blott 500 kronor. Om man nu utgår från den synpunkt herr *Kihlberg* framhållit, nemligen att det endast är för en viss person, som anslaget beviljas, så kan han hafva rätt uti sin åsigt, men då bör man icke anslå endast 2,000 kronor, ty Kongl. Maj:t har begärt 3,500 kronor, och derpå har herr *Kihlberg* sålunda redan varit med om att afpruta 1,500 kronor. Det är väl dock icke meningen att man skall inrätta en tjänst och bevilja ett anslag för en viss person, utan det sker väl därför, att platsen skall besättas undan för undan. När den mest skicklige går undan, kommer en annan, och om så denna syssla erhålles af en person, som kanske icke är så meriterad som den, det nu gäller, tro herrarne, att det då skulle komma i fråga att nedsätta eller borttaga detta belopp, därför att icke någon så duglig kan få platsen? Nej, det skulle säkert icke komma att inträffa.

Som man finner har universitetet förut tilldelat den ifrågavarande personen 3,000 kronor i aflöningsförmåner, nemligen ett docentstipendium på 1,500 kronor och en lika stor summa ur en fond, som universitetet förfogar öfver. Den formulering utskottet använder i sitt betänkande lägger icke heller något hinder i vägen för att hädanefter som hittills gifva mannen båda delarne. Utskottet säger nemligen: "Deremot håller utskottet före att genom beviljande af ett arfvode å 2,000 kronor att användas till förstärkande af lärarekrafterna i kirurgi, undervisningen i detta ämne bör under närvarande förhållanden blifva behörigen tillgodosedd." Det är endast ett arfvode till förstärkande af lärarekrafterna det är fråga om och icke inrättande af en fast plats, och sålunda är det väl intet hinder för att icke universitetet kan gifva honom en summa, så att det blir 3,500 kronor eller det belopp Kongl. Maj:t föreslagit. Reservanterna hafva haft den uppfattningen, att om 1,500 kronor beviljas i detta fall så är det en förhöjning, i hvad som

hittills utgått, och det bör vara nog, och jag skall därför som sagdt be att få yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, *dels* på afslag derå och bifall till den vid punkten fogade reservationen och *dels* slutligen på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen fann den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd; och upptog herr talmannen därför för bestämmande af kontrapositionen till förnyad proposition hvarterdera af de båda återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till Kongl. Maj:ts proposition, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men äfven i fråga om kontrapositionen äskades votering; i följd hvaraf nu först skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen beträffande fjerde punkten af statsutskottets förevarande utlåtande n:o 9 antager yrkandet om bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herr A. P. Danielson m. fl. vid denna punkt afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

I den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, afgåfvos 105 ja-röster och 108 nej-röster; och erhöll sålunda propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i fjerde punkten af förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herr A. P. Danielson m. fl. vid denna punkt afgifna utskottets betänkande vidfogade reservation.

.Denna senare votering visade 148 ja mot 65 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 5 och 6.

Biföllos.

Punkten 7.

I en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet remitterad motion (n:o 185) hade herr *J. Bengtsson* i Gullåkra m. fl. föreslagit, det Riksdagen måtte på ordinarie stat uppföra en summa af 4,500 kronor, deraf 3,500 kronor lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, för inrättande och upprätthållande af en e. o. professur i oftalmiatrik vid Lunds universitet.

Angående väckt motion om anslag till en e. o. professur i oftalmiatrik vid universitetet i Lund.

Under förevarande punkt hemställde emellertid utskottet, på anförda grunder, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid denna punkt var fogad reservation af herrar *A. P. Danielson*, *Lasse Jönsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby och *P. Norberg*, hvilka ansett, att motiveringen till utskottets förslag bort hafva följande lydelse:

“Då utskottet hyser den uppfattning, att aflöning till nya tjänster på ordinarie stat bör af Riksdagen beviljas endast på framställning af Kongl. Maj:t efter det fullständig utredning derom egt rum, anser utskottet sig icke kunna tillstyrka, att Riksdagen på motionärernas förslag besluter upprättande af en extra ordinarie professur uti ifrågasvarande ämne.”

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Herr talman, mine herrar! Ehuru jag såsom motionär i den föreliggande frågan är tacksam mot flertalet af utskottets ledamöter för det tillmötesgående, de uti början af motiveringen hafva visat mot det förslag, som jag har väckt, kan jag naturligtvis icke annat än beklaga det slut, hvartill utskottet kommit. Det synes mig, som om det hade varit mera öfverensstämmande med utskottets eget uttalande, om utskottet hade tillstyrkt Riksdagen att bevilja de af mig begärda 4,500 kronor för anställande af en extra ordinarie professur i oftalmiatrik vid Lunds universitet.

Om man jemför lärarekrafterna vid universiteten i Lund och Upsala, kan man icke gerna påstå annat än att Lunds universitet icke är i samma lyckliga ställning som universitetet i Upsala. Vid det sistnämnda äro anställda en professor i kirurgi, en i oftalmiatrik och en i gynekologi och obstetrik, då deremot vid Lunds universitet endast finnas en professor och en adjunkt i alla dessa fyra ämnen. I följd af detta förhållande vågar jag påstå, att det är alldeles omöjligt för en person att enligt nutidens fordringar på ett tillfredsställande sätt

*Angående
väckt motion
om anslag
till en e. o.
professur i
oftalmiatrik
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)*

sköta både kirurgiens och oftalmiatrikens magtpåliggande undervisning och dagliga göromål. Jag ber att få nämna, att vid den kirurgiska kliniken i Lund har det i medeltal under de senaste åren varit 840 och vid ögonkliniken 386 patienter. Således hafva sammanlagdt 1,226 personer der årligen vårdats. Det är ju alldeles omöjligt, att en person skall kunna hinna att på ett tillfredsställande sätt sköta allt detta. Dessutom förefaller det bra egendomligt, att då man redan för flera år tillbaka ansett det vara nödvändigt att såväl vid Karolinska institutet som vid Upsala universitet anställa en lärare i hvardtera af dessa ämnen, man dock samtidigt vill hindra Lunds universitet att komma i åtnjutande af samma fördel, och detta ehuru man nu för en kort stund sedan vid behandlingen af punkten 4), oakadt Upsala universitet har en professor i hvardtera af de ämnen, hvarom här är fråga, med frikostig hand lemnat ett nytt anslag för att bereda hjälp åt professorn i det ena af dessa ämnen. Det förefaller äfven något egendomligt att på detta sätt ett universitet skall gynnas, under det att man på ett, jag vågar säga, något styfmoderligt sätt behandlar det andra. Då nu dertill kommer, att det icke allenast är den studerande ungdomen vid universitetet, utan äfven en stor del af den lidande menskligheten, nemligen de, som äro behäftade med ögonsjukdomar, som kommer att lida af att icke dessa ämnen äro vid Lunds universitet så tillgodosedda, som de borde vara, så förefaller det verkligen, som om den summa, jag i motionen begärt, icke bort verka afskräckande, utan att utskottet bort tillstyrka densamma i och för undervisningens upprätthållande och till den lidande mensklighetens bättnad.

Äfven ur en annan synpunkt hade det varit önskvärdt, att min motion vunnit något mera erkännande. Malmöhus läns landsting har till följd af professor Löwegrens såväl vetenskapliga som praktiska verksamhet och stora skicklighet för flera år sedan beviljat en ganska stor summa, om jag icke misstager mig 82,000 kronor, för att vid sidan af länets sjukhus uppföra en fristående byggnad med plats för 42 ögonpatienter. På denna klinik hafva under de tre senaste åren vårdats icke mindre än 1,158 patienter, deraf 790 från Malmöhus län, 158 från Kristianstads län, 152 från Småland och Öland, 40 från Halland, 10 från Blekinge och 8 från öfriga delar af riket. Härutaf torde herrarne finna, att det icke är något särskildt ortsintresse, som föranledt mig att väcka den ifrågavarande motionen, utan det har varit ett allmänt intresse, som jag härmed har velat tillgodose. Jag tror, att det vore sorgligt, om den institution, som professor Löwegren har upparbetat, skulle förfalla så, att de personer, som hittills kunnat söka bot vid ögonkliniken i Lund, skola, som förut varit fallet, nödgas att för detta ändamål resa öfver till Köpenhamn.

Dessutom skall jag be att få nämna, att professor Löwegren uti rum, som är anvisadt från lasarettet, håller en daglig poliklinik, alldeles afgiftsfri, för alla obemedlade personer, som vilja besöka honom. Jag anser därför, att det icke vore mera än rättvist, om man kunde komma dithän, att professor Löwegren, som visserligen för flera år sedan af Kongl. Maj:t fått det erkännandet, att han blifvit utnämnd

till e. o. professor, äfven kunde komma i åtnjutande af e. o. professors lön.

Jag skall icke upptaga tiden för mycket, då jag väl vet, huru denna fråga föreligger vid riksdagen.

Efter hvad jag nu yttrat borde jag naturligtvis följdenligt yrka bifall till min motion, men då ingen inom utskottet velat upptaga yrkandet om bifall, utan samtliga utskottsledamöter varit ense om att, då en sådan fråga skall väckas, initiativet bör tagas från regeringens sida och icke af en enskild motionär, så vill jag naturligtvis låta mig nöja med detta utskottets uttalande. Herr talman, jag skall därför icke yrka bifall till motionen utan i stället till utskottets förslag, och jag gör detta under den förhoppning, att nu, sedan behöfvat inom Riksdagen blifvit framhållet och af utskottet erkändt, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet till en annan riksdag skall välvilligt upptaga denna fråga och framlägga proposition i ämnet.

Häruti instämde herr *Eklundh* från Lund.

Herr Danielson yttrade: Herr talman! Jag skall ej heller upptaga kammaren längre, men som herrarne se hafva jag och några stycken andra reserverat oss mot den motivering utskottet använt, och vi ha ansett, att utskottet icke bort uttala sig på ett sätt, som otvetydigt kommer att framkalla ett förslag i sådant syfte, som motionären afser, utan tvärtom ha vi hållit före, att utskottet i ett fall som detta bör hålla sig mera reserveradt, om jag så får säga, och icke göra något uttalande, då det är fråga om att tillskapa en ny ordinarie befattning. Vi reserverar hade den åsigten, att sådana befattningar kommer det nog förslag om i alla fall, dels ifrån vederbörande universitet, dels ifrån Kongl. Maj:t, så att någon uppmuntran i detta afseende trodde vi icke, att man borde uttala. Det är därför jag och några stycken reserverat oss i denna punkt i afseende på utskottets motivering, och endast för att vidhålla denna uppfattning är det jag begärt ordet.

Herr talman, jag anhåller, att, i stället för det stycke i utskottets motivering, som börjar med: "Ehuru skäl synas tala för att" och slutar med orden: "uti ifrågavarande ämnen", den motivering, som anförts å sidan 173, i denna punkt måtte af kammaren antagas.

Herr Wallis: Jag ber i stället att få yrka bifall till utskottets förslag, speciellt är jag tacksam mot utskottet för den motivering, som det har låtit föregå sin hemställan.

Utskottet säger nemligen: "att skäl synas tala för att, i likhet med hvad i Upsala redan egt rum, äfven vid Lunds universitet inrättas en extra ordinarie professorsbefattning i oftalmiatrik". Det synes mig vara alldeles uppenbart, att, så länge Lunds universitet är ett fullständigt medicinskt läroverk, och således bör stå i jemnhöjd med tidens kraf, bör lika väl der som vid Karolinska institutet och Upsala universitet en fullgod undervisning kunna ega rum i ett så viktigt undervisningsämne som oftalmiatrik för dem, som skola vid fakulteten aflägga licentiatexamen. Detta kan icke ega rum på andra villkor, än

*Angående
väckt motion
om anslag
till en e. o.
professur i
oftalmiatrik
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)*

att en särskild representant i detta ämne vid fakulteten finnes anställd. Utskottet har insett detta, och sålunda uttalat sig för, att en sådan profession en gång anordnas. Utskottet säger visserligen, att detta icke bör ega rum, förrän den ordinarie professorn i kirurgi afgår, men som han är 70 år, således 5 år äldre än han behöfver vara för att erhålla full pension, tyckes det, som om universitetets önskan i det hänseendet snart borde kunna uppfyllas.

Men jag ber att för kammaren få dessutom påpeka, hvilken praktiskt stor betydelse en sådan profession i oftalmiatrik har för hela södra Sverige, enär det är alldeles uppenbart, att endast på detta sätt en fullgod behandling enligt nutidens fordringar af ögonsjukdomar derstädes kan ega rum. Detta återigen är vilkoret för att icke en stor del patienter med ögonåkommor skola söka hjälp utanför landets gränser, särskildt i Köpenhamn, såsom vanligt var, innan nuvarande professorn i oftalmiatrik, Löwegren, hade lyckats utveckla sjukdomsbehandlingen vid Lunds universitet, som han nu gjort, så att den fullt ut kan upptaga konkurrensen — och äfven gjort detta med framgång — med Köpenhamns läkare.

Således är det icke endast undervisningsskäl utan praktiska sanitära skäl, som synas tala för behöfligheten af att anordna en extra ordinarie profession i oftalmiatrik vid Lunds universitet.

Man bör således vara utskottet tacksam för den motivering det i detta hänseende lemnat.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Kammaren torde redan ha fattat skilnaden mellan de två förslagen, utskottets och reservanternas, i det utskottet uttalat sig något mera välvilligt mot motionen, än hvad reservanterna ansett, att man bort göra.

I båda fallen har motionärens förslag afstyrkts, och jag tror icke man kan säga något vidare härom än det, att en framställning af sådan beskaffenhet som denna väl lämpligen bör komma ifrån annat håll.

Reservanterna hafva också för sin del framhållit, att en sådan framställning bör komma ifrån Kongl. Maj:t efter förutgående utredning, och jag tror, att det är skäl att hålla på en sådan åsigt.

Motionären i frågan har nyss åberopat, att vid en jemförelse mellan lärarekrafterna vid Lunds och Upsala universitet han tyckte sig finna, att dessa lärarekrafter vore betydligt svagare i Lund än i Upsala. Ja, det är väl riktigt, men det är ingenting att förundra sig öfver, ty studentantalet vid Upsala universitet är så väsentligen större än i Lund, omkring dubbelt så stort som i Lund. Häri torde motionären hafva förklaringen på att antalet lärare icke är så stort i Lund som i Upsala.

Han anförde vidare, att sedan flera år tillbaka oftalmiatrik fått sina särskilda målsmän både i Upsala och vid Karolinska institutet, och han förmenade med anledning deraf, att det således innebar en orättvisa, att Lunds universitet icke har särskilda lärare i detta ämne. Mig synes, att man kunde vända om den satsen och säga, att eftersom både Upsala universitet och Karolinska institutet hafva särskilda lärare i ämnet, skulle det vara mindre behöfligt att hafva på samma sätt på

ett tredje ställe, nemligen i Lund. Ty det kunna vi väl vara öfverens om, att det är bra mycket i alla fall att hafva alla dessa tre anstalter: Lund, Upsala och Karolinska institutet, och det kunde vara fullt tillräckligt, om ett land, icke större än vårt, endast hade två sådana institutioner.

Jag vill för öfrigt säga, att jag för min del anser, att det går fort nog ändå att upprätta nya tjenster, utan att Riksdagen behöfver skjuta på mera, än Kongl. Maj:t anser skäligt vara. Ingen lär väl kunna klaga öfver, att Kongl. Maj:t icke har sin uppmärksamhet fästad på sådana saker och icke kommer fram med tillräckligt många förslag, så att af sådan anledning behöfver man enligt min tanke icke ytterligare öka dessa ständiga fordringar, hvilka, såsom jag nyss nämnde, i alla fall komma fortare, än hvad som synes skäligt och nyttigt.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag förenar mig med herr Danielson om att anhålla, att kammaren ville antaga den motivering, som förefinnes i reservationen i stället för den, som är anförd i utskottets förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, då utskottet, hvares beslut jag varit med om att fatta, nöjt sig med att yrka, att Riksdagen icke måtte bifalla detta förslag utan föregående af Kongl. Maj:t verkställd utredning. Jag har icke kunnat vara med om det förslag, reservanterna kommit med, därför att jag anser, att frågan föreligger i sådant skick, att den bör utredas, innan innehafvaren af professuren i kirurgi lemnar universitetet. Sedan ny stat upprättats för Lunds universitet, enligt hvilken det blott skall finnas en professor i kirurgi och oftalmiatrik, så är det klart, att, om den nuvarande professorn lemnar sin plats, en sökande till professuren icke kan vara kompetent i begge ämnena. För närvarande finnes en extra ordinarie professor i oftalmiatrik, som är ovanligt duglig på sin plats, men det är klart, att, då den nuvarande innehafvaren af professuren i kirurgi lemnar sin plats, nyssnämnda person icke kan få den nya professuren i dess helhet; han kan icke egna sig åt kirurgi. Det är därför vi ansett, att saken bör ordnas så fort som möjligt, så att man tillgodoser båda dessa ämnen.

Det vore kanhända lämpligt att gå den väg, som reservanterna föreslå; göra vi det, så finnes intet hinder för Kongl. Maj:t att i hvilket ögonblick som helst komma med nytt förslag. Men enligt utskottets förslag kan Kongl. Maj:t enligt mitt förmenande icke komma med förslag till ny tjänst, förrän den nuvarande innehafvaren af professuren i kirurgi lemnat sin tjänst. Det är således fullständigt en sparsamhetsåtgärd, som statsutskottet föreslår och som kammaren bör biträda.

Jag är af den åsigt, att icke någotdera af våra universitet blifvit styfmoderligt behandladt, och för öfrigt tror jag nog, att Riksdagen och Kongl. Maj:t, så vidt möjligt, tillgodose behoven både vid det ena och det andra universitetet. Men här föreligga sådana skäl, att man enligt mitt förmenande icke kan underlåta att få saken fullständigt ordnad, innan innehafvaren af professuren i kirurgi lemnar sin be-

Angående väckt motion om anslag till en e. o. professur i oftalmiatrik vid universitetet i Lund.
(Forts.)

*Angående
väckt motion
om anslag
till en e. o.
professur i
oftalmiatrik
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts)*

fattning. Och det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets förslag såväl i motiveringen, sådan den nu föreligger, som i klämman.

Herr Eklundh från Lund: Utan att nu göra något yrkande skall jag endast bedja att med anledning af talarens på blekingebänken yttrande få lemna en upplysning. Han nämnde, att, därför att studentantalet var så mycket mindre i Lund än i Upsala, det icke vore skäl att biträda den motivering, som statsutskottet här använt. Jag skall då bedja att få erinra derom, att antalet medicine studerande i Upsala enligt innevarande års katalog är 136 och i Lund 91. Om vi så se på förhållandena vid Lunds och Upsala lasarett, så tror jag nog, att man skall finna, att å kirurgiska afdelningen och ögonkliniken i Lund finnas i närvarande stund kanske till och med dubbelt så många patienter som å motsvarande lasarettsfafdelningar i Upsala.

Vare dermed huru som helst. Det betyder, såvidt jag förstår, föga eller intet, men jag har ansett det som en pligt att erinra om detta sakförhållande. Jag tror nemligen, att hvarken patientantalet eller studentantalet betyder så mycket; men man må ihågkomma, att universitetet äro läroanstalter, från hvilka våra unga läkare skola gå ut i verlden och genom sin lifsgerning försöka att sprida välsignelse öfver den mensklighet, som lider af en eller annan kroppslig sjukdom, och hufvudsaken torde väl i detta fall vara, att för dem på många ställen finnes tillfälle att inhemta den kunskap, som för deras blifvande verksamhet är nödvändig.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talman till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 8.

*Angående
anslag till en
assistent vid
botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.*

Med tillstyrkande af en inom Andra Kammaren af herr *R. Eklundh* i ämnet väckt motion, n:o 41, hemställde utskottet i denna punkt "att Riksdagen må, till arfvode åt en assistent vid växtfysiologiska laboratoriet vid botaniska institutionen i Lund, på extra stat för år 1897 anvisa ett helopp af 1,500 kronor".

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmäls af herrar *A. P. Danielson*, *Lasse Jönsson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby och *P. Norberg*, hvilka ansett, att ifrågavarande motion bort af utskottet afstyrkas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Danielson: Ja, det är väl icke mycket hopp om att kammaren vill lyssna till hvad vi reseranter anført. Men vi hafva trott, att, då denna fråga af akademien hänskjutits till Kongl. Maj:t

och Kongl. Maj:t pröfvat saken, men icke funnit skäl att göra framställning till Riksdagen, det nu icke heller vore skäl för Riksdagen att bifalla en sådan hemställan på grund af enskild motionärs förslag. Vi trodde, att man derigenom skulle komma in på en afväg i afseende på tjänstebefattningar. Det hufvudsakliga skälet är, som jag nämnde, att der Kongl. Maj:t icke funnit anledning att komma med förslag, tyckte vi, att icke heller Riskdagen borde bifalla det förslag, som från detta håll framkommit.

Jag skall icke uppehålla kammaren vidare, ty det tjenar väl till ingenting, då jag är öfvertygad, att kammaren är villig att följa utskottet i denna punkt. Men det hindrar icke, att jag anhåller hos herr talmannen att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Det förhåller sig så, som den föregående ärade talaren nämnde, nemligen att i år akademiska konsistoriet i Lund gjort framställning till Kongl. Maj:t om den assistentplats, hvarom nu är fråga, men att från Kongl. Maj:t icke något förslag kommit till Riksdagen i det syftet. Anledningen dertill känner jag icke, men jag kan mycket väl föreställa mig densamma. Kongl. Maj:t har nemligen tvenne år å rad, 1892 och 1893, begärt anslag till en ordinarie plats med mycket större aflöning, än här är i fråga, nemligen 3,000 kronor. Då kan jag tänka mig, att Kongl. Maj:t icke nu skulle vilja begära anslag till en plats med lägre aflöning än den, Kongl. Maj:t två föregående år begärt. Men då synes det mig också vara ett godt tillfälle för Riksdagen att komma från denna gamla mycket debatterade fråga på ett billigt sätt, nemligen det, som nu af akademiska konsistoriet föreslagits och som framburits i enskild motion af representanten för Lund. Jag tror därför, att det icke skulle vara oklokt, om kammaren nu bifölle hvad statsutskottet föreslagit.

Kammaren behagade erinra sig, att för åtta år sedan Riksdagen beviljade anslag till ny byggnad för botaniska institutionen i Lund. Då afsågs äfven, såsom sedermera ock skedde, att der skulle inrättas ett växtfysiologiskt laboratorium. Nu har sedermera Kongl. Maj:t på framställning af akademiska konsistoriet i Lund visat, att ändamålet med detta laboratorium icke skulle vinnas, om icke ett biträde särskildt för detta växtfysiologiska laboratorium finge anställas. Och som jag nyss nämnde, ansåg då konsistoriet liksom sedermera Kongl. Maj:t, att dertill behöfdes en laborator med den högre aflöning, som tillkommer en sådan tjänsteman.

Det är gifvet, att denna fråga icke kommer att hvila, för så vidt man icke nu söker komma från den för detta billiga pris. Och det är hufvudsakligen ur den synpunkten och äfven med hänsyn till hvad som inom Riksdagen yttrades, när frågan om laboratorplatsen var före, nemligen att man skulle kunna vara med om ett lägre anslag än det, Kongl. Maj:t begärde, och särskildt ett sådant på extra stat — det är med hänsyn till detta, som jag nu begär att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Eklundh från Lund: Herr grefve och talman! Då jag

*Angående
anslag till en
assistent vid
botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)*

*Angående
anslag till en
assistent vid
botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)*

måste tacksamt erkänna, att Riksdagen de sista årtiondena med rikliga anslag understödt Lunds universitet, så kan det ju synas förmätet af mig att hafva hos Riksdagen i enskild motion hemställt om ytterligare anslag för samma ändamål, men jag kan försäkra herrarne, att jag ej skulle hafva gjort detta, om icke behovet varit för institutet oundgängligen nödvändigt.

Jag ber att i hufvudsak få instämma i den siste ärade talarens anförande, hvaruti han bland annat påpekade, att Kongl. Maj:t redan två gånger hos Riksdagen gjort framställning om anslag till ökande af lärarekrafterna vid växtfysiologiska laboratoriet i Lund.

För att, när Riksdagen afslagit Kongl. Maj:ts framställningar i detta syfte, icke den nya och dyrbara botaniska institutionen skulle alldeles förfela sitt ändamål, väckte institutionsföreståndaren derstädes förslag om en sådan fördelning af den botaniska undervisningen mellan de båda lärarne i botanik vid universitetet, att vid inträffande ledighet den ene professorn skulle öfvertaga den fysiologiska och den andre den systematiska botaniken. På detta sätt trodde man sig kunna, om ock med svårighet, undvara en laborator. Men det är dock och blir alltid äfven efter denna anordnings genomförande omöjligt för den akademiske läraren, som skall öfvertaga den fysiologiska botaniken och sålunda äfven ledningen af arbetena å det fysiologiska laboratoriet, att ensam öfvervaka arbetena derstädes. Jag skall, på det att kammaren må finna, att institutionsföreståndarens och det akademiska konsistoriets i Lund uppfattning om nödvändigheten att anställa en assistent vid ifrågasvarande institution delas äfven af andra sakkunnige, be att få åberopa intyg derom af några framstående vetenskapsmän, nemligen professor Elfving i Helsingfors, professor Pedersen i Köpenhamn och professor Bonnier i Paris.

Professor Elfving skrifver bland annat: "Skall det nya laboratoriet i Lund blifva något annat än salar, i hvilka man kan arbeta och der en eller annan äldre forskare studerar, skall det fylla sin uppgift att i nordén inleda växtfysiologiens studium, så måste — och denna del af inredningen är lika vigtig som den öfriga — dit förläggas en arbetsledare, en specialist på det fysiologiska området, han må sedan kallas laborator eller hvad som helst, som tager de studerande om hand och genom särskilda öfningar gör dem förtrogna med den växtfysiologiska forsknings metoder. Sker detta icke, eller öfvertagas de fysiologiska arbetena af en icke fysiolog, så kan laboratoriet lika gerna stängas för de studerande tillå vidare."

Professor Pedersens uttalande i detta afseende lyder: "Universitet, som icke upptaga västfysiologien bland sina ämnen, uppfylla icke tidens fordringar hvarken såsom forsknings- eller undervisningsanstalter. Men för att kunna upptaga växtfysiologi såsom universitetsämne kräfvés oundgängligen två saker: föreläsningar måste hållas öfver växtfysiologien såväl för nybörjare som för mera försigkomne och ett växtfysiologiskt laboratorium inrättas. Ledningen af ett växtfysiologiskt laboratorium måste anförtros åt en man, som särskildt har utbildat sig såsom experimentalfysiolog, och kan på inga vilkor öfvertagas af en botaniker, som icke erhållit särskild utbildning i experimentalfysiologi. Hvarje samvetsgrann professor i botanik måste på det allra bestämdaste visa

ledningen af ett växtfysiologiskt laboratorium ifrån sig, och det är alldeles orimligt begärdt, att han skall kunna åtaga sig att leda ett sådant laboratorium.“

Detta professor Pedersens uttalande har jag återgifvit i öfversättning, och professor Bonniers yttrande, likaledes öfversatt, lyder: “För hvarje modernt botaniskt laboratorium fordras den för fysiologiska experiment och undersökningar nödiga materiel, och det är äfven nödvändigt, att undersökningarna sorgfälligt göras under ledning af en skicklig fysiolog.“

Jag hoppas, att herrarne skola af dessa uttalanden finna, att det assistentarfvode, jag i min motion begärt, är af behovet oundgängligen nödvändigt, och om detta anslag nu icke af Riksdagen beviljas, ser jag för min del ingen annan utväg för professorn i botanik vid Lunds universitet att vidtaga, än att han, sorgligt att säga, tvingas att stänga det nya dyrbara botaniska institutionens laboratorium, som naturligen icke kan lemnas vind för våg åt mer eller mindre erfarne studerande. Det synes mig nemligen vara alldeles för mycket begärdt, att den framstående vetenskapsman, som alltsedan år 1892, då det växtfysiologiska laboratoriet togs i bruk, utan ersättning med största nit och skicklighet ledt öfningarna derstädes, skulle alltjemt stå kvar utan att få någon lön för sitt arbete.

Jag skulle bra mycket misstaga mig, om jag icke mellan raderna i det anförande, som den ärade talaren på ölandsbänken nyss höll, läste, att han liksom de öfriga reservanterna med afseende på det föreliggande betänkandet icke ogera skulle se, att det begärda, för Lunds universitet högst nödiga anslaget beviljades, fastän förslag derom väckts uti enskild motion, ehuru reservanterna af principiella skäl ansett sig böra afstycka motionen. Jag skulle, säger jag, mycket misstaga mig, om jag icke spårade en sådan andemening i hans yttrande, ty jag har såväl från honom som hans medreservanter vid många föregående tillfällen erfarit en omtänksam välvilja mot den sydsvenska högskolan, hvars intressen helt visst ligga dem alla varmt om hjertat.

Det är på dessa skäl, som jag på det bevekligaste och enträgnaste anhåller, att I, mina herrar, villen bifalla föreliggande utskottsbetänkande, som i hufvudsak öfverensstämmer med yrkandet i min motion. Jag hemställer alltså, herr grefve och talman, om proposition på bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Häruti instämde herr *Thestrup*.

Herr Pehrson i Törneryd yttrade: Herr talman! Jag skall deremot anhålla att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som äfven jag biträdt, och jag gör det på grund af de skäl, som jag skall be att nu i största korthet få anföra.

Talaren på stockholmsbänken tycktes trösta sig dermed, att man genom ett bifall till hvad utskottet nu föreslagit skulle kunna åstadkomma den önskvärda anordningen på ett billigare sätt, än Kongl. Maj:t vid två föregående tillfällen föreslagit Riksdagen. För min del är jag dock ingalunda öfvertygad om att frågan skulle vara löst genom

*Angående
anslag till en
assistent vid
botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)*

Angående
anslag till en
assistent vid
botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)

ett bifall till utskottets nu föreliggande förslag. Tvärtom tror jag, att man kan befara, att, om Riksdagen nu beviljar det ifrågasvarande anslaget till en assistent uti växtfysiologiska laboratoriet i botaniska institutionen vid universitetet i Lund, Kongl. Maj:t om ett eller annat år framkommer med en förnyad framställning om anställande af en laborator vid samma institution, och då får man derigenom möjligen två tjänstemän i stället för en. Jag anser för öfrigt, att denna fråga, sådan som den nu föreligger, icke är fullkomligt utredd, ty hvem skall man tro: antingen Kongl. Maj:t, som framhållit behovet af en laborator vid ifrågasvarande institution, eller utskottet, som trott sig finna, att det är mera lämpligt att anställa en assistent derstädes? Derjemte vill jag påpeka en oegentlighet, som enligt mitt förmenande ligger deruti, att Riksdagen vid två föregående tillfällen, såsom redan blifvit erinradt, på framställning af Kongl. Maj:t haft anledning att pröfva denna fråga, men vid dessa tillfällen afslagit Kongl. Maj:ts framställning, hvaremot Riksdagen nu denna gång skulle i viss mån på grund af enskild motionärs förslag bifalla en framställning i samma syfte. Jag vill naturligen icke dermed hafva sagt, att icke goda förslag kunna framställas af enskilda motionärer; det torde herrarne lätt kunna finna, att så icke är min mening. Men jag vill framhålla önskvärdheten af att det i sådana fall som detta finnes vederbörlig motståndskraft hos Kongl. Maj:t, och jag är fullt öfvertygad om, att Kongl. Maj:t får så många påtryckningar från alla våra lärda institutioner och inrättningar, att Kongl. Maj:t skall hafva svårt att kunna tillfredsställa allas önskningsar. Då med anledning häraf det i allt fall framkommer alltför många förslag från Kongl. Maj:t, så synes det mig, att man icke bör ytterligare öka deras antal, hvilket ju ändå är fullt tillräckligt.

På dessa skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Gustaf Ericsson* från Stockholm.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Herr talman! På samma gång jag instämmer uti herr Eklundhs från Lund yttrande och jemväl uti hans yrkande, skall jag anhålla att få tillägga några ord. Att sparsamhet är en dygd och mången gång från Riksdagens sida af behovet påkallad, deri vill jag gifva reservanternas rätt, men jag tror också, att man kan drifva sparsamheten så långt, att den blir en förlust, och i detta fall anser jag, att det blir en förlust, om Riksdagen icke beviljar det ifrågasatta arfvodet. Ty det kan väl icke vara med god sparsamhet förenligt, att Riksdagen det ena året beviljar ett rätt stort anslag för uppförande af en byggnad vid en vetenskaplig institution och det andra året vägrar anslag till lärarekrafter vid samma institution. Det är enligt mitt förmenande ett slöseri, ty skall man spara, skall man göra det vid uppförandet af byggnaden, men icke sedan densamma tagits i bruk. På samma gång anslag begärdes till en växtfysiologisk byggnad i Lund, framhölls uttryckligen nödvändigheten af att en aflöning beviljades till en laborator vid växtfysiologiska laboratoriet, derest anslag till uppförande af byggnaden anvisades. Således var Riksdagen icke i

okunnighet om detta behof, då anslaget till byggnaden beviljades. Det synes mig icke vara klokt handladt att bevilja medel till uppförande af denna byggnad och sedan låta den förblifva sådan, att den icke uppfyller sitt ändamål.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr *Åkesson* instämde häruti.

Herr *Kihlberg*: Motionären yttrade, att det icke kan vara för-
enligt med nödig sparsamhet, att Riksdagen beviljar anslag till upp-
förande af en byggnad vid en vetenskaplig institution och sedan icke
giver medel till anställande af personer, som skola leda undervisningen
derstädes.

Häri har han nog alldeles rätt, och jag vill ingalunda förneka, att
det icke är af behofvet påkalladt, att undervisningen anordnas på bättre
sätt, än för närvarande är fallet, men det är likväl betänkligt att på
enskild motionärs förslag afgöra, huru en vetenskaplig institution skall
skötas. Det är just därför jag reserverat mig mot förevarande utskotts-
betänkande, ty det är icke sagdt, att, på sätt nu är föreslaget, det
afsedda ändamålet uppfylles genom det begärda anslagets beviljande
eller att dessa anordningar, såsom man tänkt sig, blifva fullt tillfreds-
ställande.

Derför är det väl i detta liksom i andra dylika fall nödvändigt,
att Kongl. Maj:t låter verkställa en fullständig utredning, och om det
är nödigt att anställa flera lärarekrafter, så bör väl förslag härutinnan
komma från Kongl. Maj:t och icke från enskild motionär. Då har
man något att stödja sig på, då man beviljar dylika anslag.

Det är på dessa grunder, som jag reserverat mig.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Gilljam*:
Herr grefve och talman, mina herrar! Den ärade talaren på stockholms-
bänken har, efter hvad jag anser mig böra nämna, rätt bedömt skälet,
hvarför Kongl. Maj:t icke kommit fram med något förslag i detta
ämne. Kongl. Maj:t har två gånger förut gjort framställning om denna
frågas lösning och enligt min tanke på ett fullt tillfredsställande sätt.
Dessa båda förslag hafva af Riksdagen afböjts. Nu föreligger, låt
vara på grund af enskild motionärs framställning, en anhållan till
Riksdagen att få det här förefintliga obestriddiga behofvet i någon mån
fyldt. Och som jag alltid ansett, att det är bättre att få ett verkligt
behof *i någon mån* fyldt än att icke få det fyldt alls, så har jag icke
annat att göra än att önska framgång åt motionen och utskottets
med anledning deraf gjorda hemställan.

Här har talats om nödig motståndskraft från Kongl. Maj:ts sida,
och det kan nog vara sant, att det fordras motståndskraft ibland. Ty
det händer ej sällan, att man får höra den beskyllningen uttalas, att
man ej behjertar behof, som för den, som gjort framställning i frågan,
synas alldeles obestriddiga. Jag måste också säga till vederbörande
myndigheters berömmelse, att, under den tid jag varit departementschef,
jag knappast kan erinra mig, att jag sett någon fullt obefogad fram-

*Angående
anslag till
en assistent
vid botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)*

Angående
anslag till
en assistent
vid botaniska
institutionen
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)

ställning, utan det är alltid nyttiga, om ock relativt mer eller mindre nödiga förbättringar, som påyrkas. Men då Kongl. Maj:t har att jemväl pröfva, hvad dessa kosta, nödgas han ofta att lemna äfven åtskilliga nödiga behof å sido för att hålla sig till hvad som för hvarje gång synes vara det vigtigaste och mest trängande.

Jag finner mig derfor ej på något sätt hindrad att önska utskottets hemställan i nu ifrågavarande afseende all möjlig framgång, ty — jag säger det ännu en gång — det blir derigenom åtminstone möjligt, att någon nytta åstadkommes af den växtfysiologiska inrättningen i Lund med dess goda anordningar, om detta anslag nu beviljas.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det propositioner af herr talmannen gifvits å de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 9.

Bifölls.

Vid föredragning dernäst af *punkten 10* angående höjning af anslaget till patologisk-anatomiska institutionen vid Karolinska institutet anförde

Herr Wallis: Det har redan från statsrådsbänken blifvit sagdt, att man bör vara utskottet tacksam för den välvilja, med hvilken det behandlat de anslagsfordringar, som å åttonde hufvudtiteln blifvit framställda af Kongl. Maj:t. Detta är i allmänhet riktigt och specielt äfven riktigt i fråga om de anslagsfordringar, som af Karolinska institutet blifvit framställda. Dessa fordringar äro egentligen fyra. Den första rör ett anslag på 20,000 kronor för om- och tillbyggnad af biblioteks- och boställshuset vid institutet, och har denna utan någon enda reservation blifvit af utskottet tillstyrkt. Derigenom har utskottet, i hvad på det ankommer, beredt institutet möjlighet att få behålla en boställsvåning för en af dess institutions prefekter — en för institutet ytterst vigtig anordning.

Vidare har af utskottet tillstyrkts ett anslag för inköp af instrument för den farmakologiska institutionen. Äfven detta är ett ytterst viktigt anslag, ty derigenom möjliggöres ett vetenskapligt arbete vid denna institution.

De återstående två anslagsfordringarna hafva båda rönt det ödet att af utskottet blifva i någon mån nedprutade. Den ena gäller en andre amanuens vid den patologisk-anatomiska institutionen. Institutet begärde 900 kronor och Kongl. Maj:t likaså; men detta har af statsutskottet nedsatts till 500 kronor. Jag har ej vid den punkten yttrat mig, emedan det är min öfvertygelse, att vi trots denna nedprutning dock skola kunna erhålla detta för oss nödiga biträde. Jag vill blott nämna, att anledningen, hvarför vi begärde dessa 900 kronor, var den, att, då vi måste ålägga denne amanuens en lika stor och betungande tienstgöring som den förut befintlige amanuensen, hvilken har 900 kronor, vi tyckte oss vara befogade att här begära samma belopp. Ty

det är ju alldeles sjelfklart, att i annat fall den ifrågavarande amanuensen kommer att tycka sig vara för lågt aflönad, och det är tydligt, att vi då komma att hafva mindre utsigt att få tillgång till de bästa möjliga krafter för platsens fyllande.

Deremot är jag tvungen att säga några ord rörande det nu föreliggande anslaget till den patologisk-anatomiska institutionen. Behovet af en höjning af anslaget är föranledt af det bekanta förhållandet, att vid institutionen genom Riksdagens frikostighet en bakteriologisk anstalt blifvit inrättad. Institutet, som nu efter ett års erfarenhet fått klart för sig, huru stort det för denna institutions tillvaro ytterligare erforderliga anslag behöfver vara, har efter ytterst noggranna beräkningar föreslagit detsamma till 1,500 kronor, och Kongl. Maj:t har äfven föreslagit denna summa inför Riksdagen. När nu en nedprutning häraf skett till 1,200 kronor, är det min öfvertygelse, att det inom en ganska snar framtid kommer att visa sig, att detta anslag ej fyller sitt ändamål, detta särskildt af det skäl, att utgifterna för de djur, som för de vetenskapliga experimenten vid anstalten äro oundgängligen nödvändiga, ej komma att minskas, utan att i stället allt mera ökas. Speciellt hafva kostnaderna för de nya undersökningarna öfver serumbehandlingen blifvit allt större just därför, att större och därför både i inköp och underhåll dyrbarare djur dertill måste användas.

Meu framför allt kommer anslaget, efter hvad jag tror, att visa sig otillräckligt på grund af de dryga kostnader för biträde af vaktmästare, som vid institutionen äro absolut nödvändiga. Vid dessa forskningar kräfvos nemligen i ovanligt hög grad rengörings- och desinfektionsarbeten, som äro synnerligen tidsödande.

Det är klart, att, då någon utsigt ej finnes för institutet att få det äskade anslaget, det för institutet endast återstår att söka nöja sig med den mindre summan och genom den allra största sparsamhet söka få det att räcka till. Men med hvad jag nu sagt har jag velat gifva till känna, att min öfvertygelse är, att Riksdagen nog inom en ganska snar framtid åter kommer att finna denna fråga föreligga, och det därför, att anslaget är för knappt tilltaget.

Jag har emellertid under dessa förhållanden ej något yrkande att göra, herr talman; jag har blott velat göra dessa anmärkningar.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölles.

Punkterna 11 och 12.

Biföllos.

I ordningen förekom nu *punkten 13*, deruti utskottet hemställde, att en inom Andra Kammaren af herr *R. Eklundh* från Lund väckt motion, n:o 157, om rätt för lektor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss föregående tjänstgöring, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Eklundh från Lund begärde ordet och yttrade: Som her-

rarne torde erinra sig, väckte jag vid sistlidne års riksdag en motion, deri jag anhöll, att Riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen beträffande godkänt undervisningsprof såsom vilkor för lönetursberäkning såsom lektor vid allmänt läroverk skulle upphöra; och jag sökte, då denna fråga förekom till behandling inom kammaren, äfven visa innebörden af detta yrkande. Jag kan därför nu helt enkelt inskränka mig till att återopa det anförande, jag då hade, och jag skall endast be att få anföras ett par exempel, som kanske kunna något närmare ådagalägga, till hvilken orättvisa det nu gällande lagbudet kan föra.

Det var en adjunkt, som blef utnämnd till lektor år 1891. Han hade allt från år 1882 haft fullständig lektorstjenstgöring, men fick för uppflyttning i högre lönegrad ej tillgodoräkna sig tiden före år 1888, emedan han aflagt lektorsprof först år 1887.

En annan adjunkt, som blef lektor år 1887, hade sökt lektorat redan år 1870. Med anledning deraf hade han naturligtvis då aflagt lektorsprof. Han fick, på grund af kongl. kungörelsen den 12 september 1890, för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig hela den tid, han tjenstgjort från och med året efter profvets afläggande. Hade han ej sökt lektoratet, så hade han naturligtvis ej haft någon anledning att aflägga lektorsprof och således ej heller fått tillgodoräkna sig den föregående tjenstgöringen. Nu kom han på grund af det aflagda profvet upp i 4:de lönegraden; annars hade han ej kommit längre än i 2:dra.

Jag kan naturligtvis ej, då utskottet enhälligt afstyrkt min motion, framställa något yrkande om bifall till densamma. Är saken, såsom jag antager, med billighet och rättvisa öfverensstämmande, är jag öfvertygad, att Kongl. Maj:t, som ensam torde vara i stånd att förebriaga den begärda utredningen i afseende på frågans, om jag så får säga, ekonomiska sida och fullständigt ådagalägga följderna af bifall till motionen, nog tager densamma om hand. Är min åsigt angående denna sak deremot — det jag icke kan tro — origtig, ja, då får jag finna mig i att frågan faller.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Angående förhöjdt anslag till högre skolor för qvinlig ungdom m. m.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte varda förhöjdt med ett belopp af 150,000 kronor eller från 100,000 kronor till 250,000 kronor, att utgå, enligt hvad i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 vidare förälades, dels såsom understöd åt skolor, dels såsom bidrag till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *C. Wallis* m. fl. väckt motion (n:o 191) hade föreslagits, att nämnda anslag måtte varda förhöjdt med ett belopp af 200,000 kronor.

I sammanhang med dessa framställningar hade utskottet till behandling förehått en i Andra Kammaren väckt motion (n:o 183), deruti herr *O. V. Vahlin* föreslagit, att Riksdagen behagade ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 15,000 kronor, att användas till understöd af samskolor med minst 5 klasser å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, och på samma vilkor i öfrigt, som gälla för flickskolor.

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Utskottet hemställde:

”att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning samt omförmälda dels af herr Wallis m. fl. och dels af herr Vahlin väckta motioner, må höja anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom med ett belopp af 100,000 kronor, eller från 100,000 kronor till 200,000 kronor, äfvensom bestämma, att af detta anslag må utgå dels understöd till högre flickskolor och till sådana samskolor med minst fem klasser, som äro upprättade å orter, der allmänt läroverk för gossar ej finnes, under iakttagande af följande vilkor:

a) att skolan, oberäknadt s. k. förberedande klasser, meddelar undervisning i minst fem årsklasser och under senaste tre år eller den kortare tid, hvarunder skolan varit i verksamhet, då ansökning om statsbidrag göres, haft i medeltal minst 30 lärjungar, tillhörande sistnämnda årsklasser;

b) att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lemna bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet;

c) att åt skola, som i a) nämnts, må kunna tilldelas statsunderstöd af högst 30 kronor för hvar och en af dess lärjungar, med iakttagande härvid, dels att detta understöd må utgå med högst 3,000 kronor till hvarje skola, dels att hvarje i a) nämnd skola, som meddelar undervisning i huslig ekonomi, må för detta ändamål kunna tilläggas ett särskildt understöd intill belopp af 500 kronor;

d) att genom intyg af vederbörande eforalstyrelse blifvit styrkt, ej mindre att anordningarna vid skolan äro i hygieniskt hänseende tillfredsställande och undervisningen så ordnad, att öfveransträngning af lärjungarne derigenom icke föranledes, än äfven att legitimerad läkare är vid skolan anställd;

e) att lärjungar till det antal, som af Kongl. Maj:t bestämmes, i skolan erhålla undervisning dels kostnadsfritt och dels mot en årsafgift, som icke öfverstiger 50 kronor;

f) att årlig berättelse afgifves om skolans verksamhet; samt

g) att skolan skall vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kongl. Maj:t kan finna för godt meddela;

skolande emellertid de under a) b), c) och d) upptagna vilkor tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola, som nu ej är i åtnjutande deraf, äfvensom, hvad angår en för närvarande af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp, än den nu uppbär;

dels ock ett årligt bidrag till pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för qvinlig ungdom, motsvarande högst 10 kronor för hvar och en af de delegare, som erlægga årsafgift.

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvintlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

Emot hvad utskottet sålunda hemställt hade reservationer anmälts:

af herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *Lasse Jönsson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrsson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby, *N. Petersson* i Runtorp och *P. Norberg*; samt

af herr *S. G. von Friesen*, hvilken yrkat, att det under mom. a) i utskottets hemställda upptagna vilkor måtte erhålla följande lydelse:

“att skolan, oberäknadt s. k. förberedande klasser, meddelar undervisning i minst fem årsklasser och under senaste tre år eller den kortare tid, hvarunder skolan varit i verksamhet, då ansökning om statsbidrag göres, haft i medeltal minst 50 lärjungar, tillhörande sist-nämnda årsklasser“.

Herr von Friesen erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra mig med afseende å föredragningssättet.

Jag får hemställa till kammaren och talmannen, att, då här föreliggande flera vilkor af ganska olika art, det för vinnande af reda må gå så till, att dessa vilkor först föredragas och proposition å hvar och ett af dem framställas i den ordning, de här stå: a), b), c), d), e), f) och g); att efter dessa vilkor föredrages det stycke, som börjar med orden: “skolande emellertid de under a), b), c) och d) uppställda vilkor“; samt att först derefter föredragas såväl de två stycken, som bilda ingressen, som äfven det stycke, som bildar slutet. Jag tror, att med ett sådant föredragningssätt hvar och en bäst får tillfälle att göra sin mening i den här punkten gällande.

Jag ber att få göra ett tillägg, nemligen att redan vid föredragningen af första vilkoret öfverläggningen måtte få röra sig om punkten i dess helhet.

Till den af herr von Friesen sålunda gjorda hemställda lemnade kammaren sitt bifall.

Sedan i följd häraf nu först föredragits det af utskottet under mom. a) föreslagna vilkor, lemnades ordet å nyo till

Herr von Friesen, som nu anförde: Som kammaren behagade finna, har jag afgifvit en reservation i nu förevarande punkt. Denna reservation afser, att statsunderstöd ej skall tilldelas högre flickskolor, för så vidt de ej i klasserna öfver de förberedande hafva ett lärjungantal af minst 50 lärjungar. Jag anser nemligen, att det ej är skäl att uppmuntra dessa mindre skolor, hvilka hvar som helst kunna uppstå, utan att ur statens synpunkt ett mera afsevärdt behof deraf förefinnes. För att det skall blifva ett verkligt statsintresse att understödja en skola, måste den hafva ett visst minimiantal lärjungar i klasserna öfver de förberedande. Detta har äfven utskottet erkänt, ehuru utskottet satt detta minimiantal till 30. Jag anser dock, att det varit större skäl att sätta detsamma till 50. Ty då i skolan skola finnas minst 5 årsklasser, kommer, under förutsättning, att den

har 50 lärjungar, samt att dessa äro lika fördelade på alla årsklasserna, det att blifva blott 10 lärjungar i hvarje årsklass. Och detta synes mig vara det minsta, som man kan begära för att staten skall anses böra bidraga till kostnaderna. Man kan ju ej fordra, att staten skall understödja huru små flickskolor som helst.

Detta är anledningen, hvarför jag anser, att siffran bör sättas till 50 i stället för 30. Jag har emellertid dervid utgått från den bestämda förutsättningen, att den tilläggsbestämmelse, som i betänkanudet följer efter mom. g), vinner Riksdagens bifall. Denna bestämmelse afser, att icke genom det beslut, som nu af Riksdagen fattas, någon ändring i den hittills varande möjligheten att erhålla statsunderstöd skall inträda för de flickskolor, som *redan* åtnjuta sådant, utan att dessa skulle bibehållas vid möjligheten att erhålla sitt statsunderstöd, oberoende af de nya här uppställda villkoren.

Om detta undantag göres med afseende å villkorens tillämplighet, förefaller det mig, som om det icke alls skulle vara förenadt med någon svårighet att sätta siffran till 50 i stället för till 30. Nu finnes emellertid från vissa af denna kammares utskottsledamöter en reservation rörande just denna undantagsbestämmelse, och jag är därför något osäker om, huru beslutet rörande denna bestämmelse kommer att utfalla. Om den skulle komma att strykas, så vill jag ingalunda ändra den af utskottet föreslagna siffran 30 till 50, ty ett hårdt öde skulle då drabba ett icke ringa antal flickskolor, som redan hafva statsunderstöd.

Då jag, såsom jag nyss sade, är osäker om utgången af kammarens beslut i fråga om den nämnda undantagsbestämmelsen, så — oaktadt jag anser, att siffran 50 är den rätta, om nemligen bestämmelsen i fråga vinner Riksdagens bifall — är jag för ögonblicket, herr talman, icke i tillfälle att göra något yrkande.

Herr Zotterman yttrade: Till att börja med ber jag att få hembära utskottet mitt erkännande för den uppfattning, åt hvilken utskottet gifvit uttryck i sitt förslag rörande anslaget åt den qvifuliga undervisningen, då nemligen utskottet erkänt, att äfven qvinnorna böra ega rätt till undervisning på statens bekostnad.

Med afseende deremot på hvad herr von Friesen yttrade, nemligen att staten icke kunde anses vara skyldig att understödja qvinnoundervisningen i de mindre kommunerna, kan jag icke vara med derom. Det synes mig tvärt om, att, för så vidt öfver hufvud något understöd skall komma i fråga, man i *första* rummet bör understödja de svagaste samhällena.

Deremot har jag samma åsigt som den, hvilken herr von Friesen i senare delen af sitt anförande uttalade, nemligen att om reservationen skulle vinna framgång, och om sålunda 50-talet skulle blifva minimisiffran för flickskolornas rätt till erhållande af statsunderstöd, skulle derigenom ett mycket stort antal af de nuvarande flickskolorna komma att gå miste om det statsunderstöd, som de nu hafva, hvilket för dem kunde vara detsamma som deras undergång. Då något sådant icke kan vara med samhällets välgång förenligt, vill jag på det varma-

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinnlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

ste anhålla, att kammaren måtte för sin del biträda det förslag, som utskottet framlagt, nemligen om antalet 30. Det lär väl kanske ej *ändå* vara alldeles fritt från att ett och annat läroverk kommer att stryka med på kuppen.

Hvad åter angår den bestämmelsen, som här står efter mom. g), »skolande emellertid de under a), b), c) och d) upptagna vilkor tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola, som nu ej är i åtnjutande deraf, äfvensom, hvad angår en för närvarande af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp, än den nu uppbär», så får jag verkligen säga, att jag ej är fullt tilltalad af densamma. Ty det synes mig, som att, när förslag till ökning af ett anslag förekommer, man icke skulle behöfva särskildt stipulera, att vilkoren för anslagshöjningen icke skola hafva retroaktiv verkan, och att de förmåner, som i detta fall vissa äldre läroverk hittills haft, icke skulle fräntagas dem genom sedermera uppställda vilkor. Detta oaktadt vill jag vara med om att detta öfvergångsstadgande må få stå kvar; men uti det, att denna förmån, och det med rätta, lemnas de gamla läroverken, ligger ett uttalande, att hvarje skola, som begär anslagsförhöjning, och hvarje ny skola, som hädanefter kommer att upprättas och så begär statsunderstöd, kommer att icke få samma fördelaktiga vilkor som de äldre.

Häraf torde framgå, att jag icke gerna vill vara med om bestämmelsen under mom. b), att kommunen skall lemna lika stort understöd som staten.

Men oaktadt jag hyser vissa betänkligheter mot nämnda inkonsequens i fråga om statsunderstödens utdelande, så vill jag dock för min del, då jag icke kan finna, att det är någon utsigt för att få ett annat förslag igenom än utskottets, stanna vid det slut, hvartill utskottet kommit; och jag anhåller således att, hvad denna punkt i dess helhet vidkommer, få i allo yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Darin: Herr talman! Mine herrar! Det förslag, som statsutskottet i denna punkt framlagt, är af beskaffenhet att väcka den största tillfredsställelse hos hvar och en, som rätt behjertar den stora betydelsen af den högre flickundervisningens utveckling, vare sig man tager hänsyn till qvinnans verksamhet på de offentliga områden, som stå henne öppna, eller till den bildade qvinnans verksamhet inom hemmen.

De vilkor för statsunderstöds åtnjutande, som af statsutskottet uppstälts, synas mig vara väl betänkta och väl egnade att leda flickskolornas utveckling i den rätta riktningen. Jag skall därför utan någon vidlyftigare motivering be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Hvad angår *anslagsbeloppet*, synes det mig visserligen uppenbart, att detta icke är tillräckligt för att fylla det beräknade behovet, men jag är å andra sidan öfvertygad om att, då utvecklingen genom tillämpningen af de vilkor, som statsutskottet nu uppställt, blifvit ledd i rätt riktning, Riksdagen icke skall undandraga sig att — i likhet

med hvad som skett vid flera föregående tillfällen — öka detta belopp i mån af behof.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till samtliga de af statsutskottet vid denna punkt uppställda vilkor.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag har vid denna punkt fortfarande intet yrkande att göra och kunde därför äfven ha underlåtit att för andra gången begära ordet.

Men representanten för Östergötlands småstäder fälde ett yttrande, som, om det ej blefve bemött, kunde vara egnadt att fånga en eller annan af kammarens ledamöter. Han sade nemligen, att man företrädesvis bör understödja de små och svaga. Detta är väl dock en regel, som i detta fall ej kan tillämpas, ty kunde den det, skulle det vara aldeles orätt att, såsom utskottet gjort, uppställa denna minimisifra af 30 lärjungar. Då borde man kunna sätta denna siffran mycket lägre eller rättare ej sätta någon siffran *alls*.

Men för att en skola skall med framgång kunna verka för sitt ändamål fordras väl dock, att den skall ha ett icke alltför obetydligt antal lärjungar. Eljest är den icke någon verklig skola, åtminstone icke en sådan, som kan fordra att af staten erhålla understöd.

Herr Petersson i Runtorp: Då äfven jag reserverat mig mot utskottets hemställan, skall jag be att med några ord få angifva skälet dertill.

Det är ej mot sjelfva förslaget, d. v. s. mot uppställandet af vissa vilkor, som jag reserverat mig, utan orsaken till min reservation är, att jag tycker, att höjningen af anslagsbeloppet fortgår alltför hastigt. Jag tror, att staten icke bör uppmuntra dylika stora anslagskraf, utan min tanke är, att staten i främsta rummet bör se till, att den kan underhålla de skolor, som den redan har att underhålla.

Af statsverkspropositionen ser jag, att år 1874 var det blott 30,000 kronor, som staten gaf i understöd, och att det år 1876 beviljades 40,000 kronor, d. v. s. 10,000 kronors förhöjning. År 1878 ökades anslaget till 50,000 kronor, år 1882 till 70,000 kronor — det höjdes således med 20,000 kronor — och år 1891 till 100,000 kronor. *Nu* föreslås en höjning af icke mindre än 150 procent af det sistnämnda år beviljade beloppet, nemligen en höjning af 150,000 kronor. Denna utveckling går enligt mitt förmenande aldeles för fort, då vi ju nu hafva årliga riksdagar, som äro i stånd att lämpa anslagsbeloppet efter det småningom ökade behofvet. Jag yrkade därför i utskottet, att det begärda anslaget skulle nedsättas till 50,000 kronor, hvarigenom man således skulle stanna vid 50 procents förhöjning. Ty jag ansåg, att, när man förut kunnat nöja sig med 10,000 eller 20,000 kronors ökning, kunde man nu vara belåten med 50 procents förhöjning samt för öfrigt se tiden an för att finna, hvad som fordrades i det här fallet. Det kan ju ej vara nyttigt för landet eller folket i dess helhet, att utvecklingen af flickskoleväsendet går alltför hastigt. Att detta undervisningsväsende går framåt, är nog bra, men att det därför skall rusa alltför hastigt framåt, kan enligt min tanke ej vara nyttigt. För öfrigt kunna,

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
quinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvintlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

som sagdt, de årliga Riksdagar, hvilka vi nu hafva, mycket väl se till, att behovet härvidlag småningom afhjelpes, allt efter som det visar sig.

Mitt yrkande blir således, att jag hemställer, att vi stanna vid ett belopp af 150,000 kronor, d. v. s. höja anslaget med 50,000 kronor i stället för med 100,000 kronor, hvilket då blir 50 procents förhöjning af det anslag, som nu utgår.

Herr talman! Jag anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Herr *Mallmin* instämde häruti.

Herr *Vahlin*: Herr grefve och talman! Mine herrar! Med anledning af hvad reservanten från statsutskottet nyss yttrade, skall jag be att få säga några ord. Dessa komma dock egentligen att beröra min motion, nemligen motionen om anslag till samskolor. Jag skulle helst hafva sett, att den hade blifvit skild från utskottets förslag här i dess helhet. Jag är af en alldeles olika åsigt emot den ärade reservanten i fråga om undervisningen, åtminstone i en punkt. Enligt min mening skulle det vara att vinna ett stort önskningsmål, om vi kunde göra den lägre elementarundervisningen tillgänglig för så många som möjligt och den således kunde finnas tillgänglig både i mindre städer och på en del mera befolkade platser på landsbygden. Det är just denna lägre elementarundervisning, som skulle förmedlas genom sådana femklassiga samskolor som jag önskar, att Riksdagen skulle lemna anslag till. Det är ingen öfverflödskunskap och ingen lärdomslyx, som det här vore fråga om att meddela, utan helt enkelt blott en hvardagskost, om jag så får kalla den, som hvilken menniska som helst skulle kunna behöfva få med sig ut i verlden.

Jag tror nu ej, att denna kunskap kan komma ett större flertal till del, om icke skolorna en liten smula, om jag så får säga, söka upp ungdomen, utan ungdomen skall vara nödsakad att från aflägsna bygder söka upp skolorna i de större städerna med deras dyrare lefnadskostnader.

Medan jag har ordet, skall jag be att få yttra mig om något, som ej precis berör denna punkt. Jag tror ej för närvarande på några stora reformer i vårt undervisningsväsen. Men jag hade tänkt mig, eller åtminstone vågat hoppas, att dessa samskolor, som, om de än komme att öfvervakas af regeringen, dock icke komme att stelt och enformigt reglementeras, derför skulle kunna utveckla sig i frihet och göra afseende på behovet för olika orter. De skulle blifva mera känsliga för tidens kraf och blifva banbrytande för möjligen nya uppfattningar och reformer inom vårt undervisningsväsen. Om emellertid reservanternas förslag skulle gå igenom — att hvarje sådan samskola skulle hafva ett antal af 50 elever — hindras derigenom möjligheten af uppkomst af en stor mängd dylika skolor. På många ställen tror jag, att en dylik skola, om den får vara i verksamhet några år, skall kunna komma upp till detta elevantal. Men många komma helt säkert, då man vet, att man ej så snart kan få statsunderstöd, aldrig att öppnas.

Ja, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i moment a).

Med herr Vahlin förenade sig herr *Broström*.

Herr Palme: Jag vill ej upprepa alla de skäl, som i billighetens och rättvisans namn kräfvat ett rikligare tillgodoseende af den qvinliga ungdomens undervisning i vårt land, och som göra, att jag naturligtvis helst skulle se, att den äfven af mig undertecknade motionen vunnit Riksdagens bifall. Som detta under närvarande förhållanden väl knappast är möjligt, skall jag endast rörande den nu föreslagna punkten a) be att få påpeka en omständighet, som i viss mån kan ställa nybildade skolor i ett bättre läge än sedan flera år befintliga skolor.

Om vi tänka oss en nybildad skola, hvilken genast fått upp sitt lärjungesantal till 30, så har denna skola på grund af punktens formulering ett berättigande att erhålla del utaf det höjda anslaget. Men en annan skola deremot, som egt bestånd i tre år och visat ett raskt framåtgående, så att den t. ex. under det första året haft 20 elever, under det andra 30 och under det tredje 50, skulle icke under några vilkor kunna erhålla understöd i fall Riksdagen bifölle den af herr von Friesen framställda reservationen och den vore väl dock mera värd understöd än en nybildad, som händelsevis första året fått upp antalet till minimum. Bibehålles deremot utskottets förslag om ett minimumantal af 30 elever, undviker man enligt min åsigt tillräckligt den nu antydda olägenheten.

Med anledning af hvad jag nu yttrat ber jag att få yrka bifall till den af utskottet föreslagna lydelsen af punkten a).

Herr Odhner: Då äfven jag hör till dem, som undertecknat herr Wallis' motion, kan jag icke annat än beklaga, att utskottet icke ansett sig kunna gå längre i sitt anslagsyrkande än det gjort. Men på samma gång vill jag villigt erkänna, att utskottet har behjertat de svårigheter, af hvilka flickskolorna hittills lidit, och visat ett verkligt intresse för den qvinliga bildningens sak, och jag tror, att denna sak genom ett bifall till utskottets förslag skall taga ett betydande steg framåt.

Emellertid har utskottet ansett sig böra bifoga till sitt förslag åtskilliga vilkor, som vi läsa på sidan 43 i betänkandet, vilkor, af hvilka de under e), f) och g) anförda äro de gamla, sedan äldre tider qvarstående, under det att de öfriga, under a) b), c) och d) upptagna, hafva af utskottet blifvit tillagda.

Jag vill ingalunda bestrida, att flera af dessa vilkor äro ändamålsenliga och kunna anses vara af omständigheterna påkallade. I afseende på moment a) vill jag närmast instämman med herr Palme, och ber derefter att få öfvergå till moment b) med den förklaring, som förekommer i utskottets utlåtande i tillägget efter moment g).

Nämnda moment b) innehåller det viktigaste af de vilkor, som blifvit uppställda, nemligen "att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lemna bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet".

*Angående
förhöjdt an-
slag till hög-
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
gvinlig ung-
dom m. m.
(Förts.)*

Jag vill icke bestrida, att det kan vara billigt och riktigt, att kommuner och enskilde, som draga den största fördelen af skolan, också lemna ett proportionerligt bidrag till skolans underhåll. Men det synes mig, som om det vore för strängt och för mycket begärdt att fordra ett lika stort bidrag från detta håll som från statens sida. Om man tänker på de rikliga bidrag, som staten lemnar både till folkskolorna och i ännu högre grad till de allmänna läroverken, och om man så räknar efter, i hvilken proportion kommunerna bidraga till dessa allmänna läroverks underhåll, skall man finna, att detta deras bidrag är vida mindre än statens. Utskottet åter föreslår, att kommuner och enskilde skola sammanskjuta lika mycket som staten bekostar. Går detta igenom, fruktar jag, att det i många fall skall omöjliggöra uppkomsten af nya läroverk uti mindre och fattigare kommuner och äfven försvåra uppkomsten af nya och konkurrerande läroverk i de större kommunerna. Jag tror därför, att det vore riktigare, om man inskränkte sig till att fordra t. ex. en tredjedel af kommunerna emot statens två tredjedelar.

Vidare skulle jag hafva önskat ett förtydligande af bestämmelserna uti det öfvergångsstadgande, som förekommer efter littera g), der det heter: "skolande emellertid de under a), b), c) och d) upptagna vilkor tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola, som nu ej är i åtnjutande deraf, äfvensom, hvad angår en för närvarande af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp, än den nu uppbär."

Jag finner detta stadgande vara något tvetydigt och oklart. Jag kan ej afgöra, huruvida dermed menas, att ett läroverk, som nu är understödt och får sitt understöd utaf statsanslaget höjdt, skall vara pligtigt att i sådant fall anskaffa ett bidrag, som motsvarar *hela* det samlade beloppet, eller om bidraget endast skall motsvara det tillskott, som lemnas af staten vid höjningen från det lägre beloppet till det högre. För min del finner jag endast det senare billigt och riktigt, nemligen att läroverket i detta fall endast har att anskaffa ett bidrag, som motsvarar tillskottet.

Slutligen kan jag icke heller annat än beklaga, att utskottet ej har velat medgifva Kongl. Maj:ts rätt att tilldela ett tilläggsanslag utöfver de 3,000 kronorna till sådana skolor, hvilka inrättat en fortsättningskurs för högre studier i vissa ämnen. Det är visst mycket bra, att utskottet har medgifvit ett sådant tillägg af 500 kronor, der en kurs i huslig ekonomi anordnas. Men äfven i öfriga ämnen, i de mera teoretiska ämnena behöfves verkligen en sådan fortsättningskurs. Den behöfves dels för sådana flickor, som vilja taga inträde i högre lärarinneseminarium, dels äfven för sådana, som vilja utbilda sig uti vissa särskilda ämnen, som de kunna behöfva såväl för egen utveckling, som för sin utkomst i lifvet. Det vore hårdt, om föräldrarne i sådana fall måste bekosta, icke allenast den högre årsafgiften för sina döttrar utan äfven deras vistelse på ett ställe, aflägsset från hemmet, t. ex. i Stockholm, der sådana kurser finnas inrättade. Jag tror, att utskottet i detta stycke hade bort gå Kongl. Maj:ts framställning till mötes.

Detta är de anmärkningar, jag haft att göra vid ifrågavarande vilkor. Men jag känner mig mycket tveksam, om jag bör yrka på någon förändring i dessa vilkor, ty det skulle kunna hända, i fall flera sådana förslag till ändringar skulle göras och af kammaren komme att tagas i betraktande, att det kunde blifva svårt att sammanjemka de olika meningarna, och därför vill jag, åtminstone tillsvidare, afstå ifrån att yrka någon sådan förändring.

Hvad beträffar ett yrkande, som gjorts af en talare på kalmarbänken, om nedsättning af förhöjningen i anslaget från 100,000 kronor till 50,000 kronor, så hoppas jag, att kammaren ej skall lyssna till detta förslag. Jag finner så starka och talande skäl för det högre beloppet vara anförda af Kongl. Maj:t, af direktionen för högre lärarinneseminarium och af komiterade från förra årets lärare- och lärarinnekonferens, att jag tycker, att kammaren icke borde tänka på någon nedsättning.

Om man jemför hvad staten består af den manliga ungdomens undervisningsanstalter och af den qvinliga ungdomens, visar sig bäst, huru litet statens bidrag af de senare i sjelfva verket är. Om jag icke missminner mig, utgör statens bidrag till det högre lärarinneseminariet och samtliga flickskolor i riket icke mera än omkring 150,000 kronor per år, d. v. s. icke mera än 5 procent af det belopp, som staten lemna till understöd af skolor för manlig ungdom. Detta är ju icke någon rimlig proportion, ty man måste väl ändå erkänna, att äfven den qvinliga undervisningen är ett statsintresse, visserligen icke lika så viktigt som den manliga ungdomens undervisning, men icke långt derifrån. Jag ber också få anföras ett annat exempel i samma syfte. Såvidt jag vet, har staten under de senare åren icke lemnat högre bidrag till en flickskola än 2,000 kronor om året. Detta belopp är icke ens så mycket som staten består i lön af en enda adjunkt, d. v. s. lärare i den lägre lönegraden vid statens egna läroverk för manlig ungdom. Jag tycker, att denna jemförelse är talande nog.

På grund af hvad jag anförde ber jag sålunda att tills vidare få yrka bifall till utskottets förslag, likväl mig obetaget att i det ena eller andra af de föreslagna vilkoren få yrka någon förändring, derest omständigheterna sådant föranleda.

Herr von Friesen: Jag har begärt ordet, hufvudsakligen för att lemna några upplysningar.

Beträffande först frågan om det förevarande anslagets storlek, har man å ena sidan sagt, att det af utskottet föreslagna beloppet vore för högt, och å andra sidan, att det vore för lågt. Jag tror emellertid, att man å såväl ena som andra sidan skall få svårt att motivera sin åsigt, så länge de vilkor, som här äro föreslagna, få stå oantastade. Vill man ändra dessa vilkor, kan man nog komma såväl till ett högre, som till ett lägre belopp, än utskottet föreslagit. Men så, som vilkoren nu äro stipulerade, är det åtminstone omöjligt att komma till ett *högre* anslagsbelopp. Jag har i detta afseende gjort en beräkning, som grundar sig på de uppgifter, hvilka lemnats till Kongl. Maj:t senaste gången anslag till flickskolorna begärdes, nemligen

*Ängående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Angående
förlöjdt an-
slag till högre
skolor för
gvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

år 1893. Anslaget beviljas ju flickskolorna hvarje gång för en period af 3 år; det bestämdes senast år 1893. — I förbigående sagdt skall det sålunda nu i år åter bestämmas, och det är därför af vikt, att denna fråga nu afgöres af Riksdagen. — Utgår man från de uppgifter, som år 1893 lemnades angående de flickskolor, hvilka då begärde statsanslag, och dessutom från de vilkor, som af utskottet äro föreslagna för åtnjutande af statsbidrag, finner man, att det är omöjligt att låta af statsmedel utgå ett högre belopp än 200,000 kronor för ändamålet. Jag är tveksam, huruvida ens detta belopp verkligen kommer att utgå, men förhållandena kunna ju hafva ändrat sig sedan 1893, och jag anser i hvarje fall icke lämpligt att sätta anslaget allt för lågt. *Mina* beräkningar hafva emellertid visat, att inemot 200,000 kronor skulle kunna användas, om också icke under den allra närmaste framtiden. Det får framdeles visa sig, om jag i detta fall är sannspädd eller icke, men till dess jag får bevis på motsatsen, anser jag min åsigt vara riktig.

Hvad vidare beträffar kommunernas bidrag för detta ändamål, har här blifvit sagdt, att kommunerna icke skulle bidraga så mycket till folkskolan, som här ifrågasattes. Det är dock att märka, att kommunerna få lemna husrum, vedbrand och kofoder till folkskolelärarne samt $\frac{1}{3}$ af dessas aflöning; dessutom få de hålla skolhus äfvensom planteringsland, der sådant kan ske. Jag tror sålunda, att kommunerna i detta fall lemna större bidrag än staten. Beträffande de allmänna läroverken åligger det kommunerna att bygga och underhålla läroverkshusen samt att lemna bostad eller hyresersättning åt rektor. På grund häraf ställer åtminstone det läroverk, som jag tillhör, hvilket har en dyrbar läroverksbyggnad, större anspråk på kommunen än hvad det gör på staten. Jag tror därför icke, att det vilkor, som här uppstälts under mom. b), kan ur någon synpunkt anses oberättigadt.

Vidkommande mom. c) är det visserligen sant, att det ser ut som om utskottet icke velat understödja flickskolorna i lika hög grad som Kongl. Maj:t. Men detta är endast skenbart. Kongl. Maj:t föreslår nemligen såsom allmänt statsbidrag högst 4,000 kronor och, der två-årig fortsättningskurs finnes, ytterligare högst 1,000 kronor, d. v. s. tillhopa högst 5,000 kronor. Enligt utskottets förslag skulle en flickskola kunna i statsbidrag få i allmänhet högst 3,000 kronor; men från kommun eller enskilda donatorer skulle den då också hafva 3,000 kronor; d. v. s. tillhopa 6,000 kronor. Dessutom skulle den för undervisning i huslig ekonomi kunna få ytterligare 500 kronor, mot det att kommunen äfven lemnade 500 kronor; i allt således 7,000 kronor. Det af utskottet föreslagna understödet kommer alltså, åtminstone i flertalet fall, att ställa sig fördelaktigare än det Kongl. Maj:t föreslagit. Sin uppfattning om det sätt, hvarpå utskottet velat gynna flickskolorna, i jmförelse med hvad Kongl. Maj:t velat göra, får man icke bilda sig utan att taga noggraun hänsyn dertill, huru vilkoren för statsbidragets åtnjutande äro affattade.

Beträffande slutligen öfvergångsstadgandet vill jag, på det att icke något missförstånd må uppstå, nämna, att utskottets mening är den, att så fort en skola, som före år 1897 fått del af detta anslag, begär

förhöjning af detsamma, skall, för att det förhöjda anslaget må kunna erhållas, kommunens eller enskildes bidrag vara lika stort, som hela det anslag, som från staten sedan kommer att utgå till skolan.

*Angående
förhöjdt an-
slag för högre
skolor för
quinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen angående mom. a) härmed förklarats afslutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, blef det af utskottet i detta moment föreslagna vilkor af kammaren godkändt.

Mom. b).

Godkändes jemväl.

Efter föredragning vidare af *mom c)* anförde:

Herr von Friesen: Det är möjligt, att den formulering, som utskottet i detta mom. använt, är något oklar. Meningen är dock tydligen den, att till skolans lärjungar i detta fall räknas endast lärjungarne i klasserna *öfver* de förberedande, såsom det äfven är gjort i mom. a). Men på det att icke något tvifvel må kunna uppstå, hemställer jag, att detta mom. må erhålla följande lydelse:

“c) att åt skola, som i a) nämnts, må kunna tilldelas statsunderstöd af högst 30 kronor för hvar och en af dess lärjungar i klasserna *öfver* de förberedande, med iakttagande härvid, dels att“ etc. i likhet med utskottets förslag.

Jag anhåller om proposition på bifall till detta mitt förslag.

Vidare yttrades ej. Det af utskottet i detta moment föreslagna vilkor blef härefter af kammaren godkändt med den af herr von Friesen föreslagna ändring.

Mom. d)–g).

Godkändes.

Beträffande det af utskottet föredragna *öfvergångsstadgande* anförde:

Herr Jonsson i Hof: Såsom herrarne finna af betänkanDET, har jag och några af mina kamrater inom utskottet reserverat oss mot dess förslag i 14 punkten utan angifvande af den rigtning, i hvilken reservationen går. Jag skall därför be att nu få beröra denna sak. Reservationen afser nemligen just detta *öfvergångsstadgandet* under mom. g). Enligt de nya vilkor, som nu af kammaren antagits såsom gällande för erhållande af statsbidrag, skall dels kommunen eller enskilde bidraga med lika mycket till skolan, som statsbidraget utgör, dels skall statens bidrag vara fixerad till ett visst maximum, såsom 30 kronor per lärjunge och 3,000 kronor för hvarje skola. Inom utskottet såväl som på afdelningen ansåg jag, att man icke kunde få någon riktig reda i detta afseende med mindre än att

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinnlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

detta undantagsstadgande så fort som möjligt komme bort, så att man sedan finge samma vilkor för statsbidraget gällande för alla skolor. Mot detta af mig framställda, kategoriska yrkande invändes, att, enär frågorna om de nya statsbidragen skulle pröfvas redan i år, det skulle vara omöjligt för kommunerna att hinna vidtaga sådana arrangementer, att de skolor, som förut icke åtnjutit bidrag från stadskommuner, landsting eller andra korporationer, skulle hinna från dessa håll skaffa sig sådana bidrag, och därför skulle dessa skolor gå miste om statsbidrag, derest vilkoren skulle tillämpas genast. Min åsigt i detta fall var dock den, att, då fördelningen af detta anslag skulle ega rum i år, och de här stipulerade vilkoren först kunde tillämpas år 1897, Kongl. Maj:t vid pröfningen af anslagskrafven i år icke skulle vara bunden af dessa nya vilkor. Derfor antog jag, att man med skäl skulle kunna utesluta dessa undantagsbestämmelser. Det kan ju sägas, att det skulle vara rättigare att unna dessa skolor åtminstone så lång tid, som den treårsperiod, för hvilken bidragen nu komma att gälla, att efter gamla grunderna komma i åtnjutande af statsbidraget; och jag skulle för min del icke heller hafva något emot, att undantagsbestämmelserna funnes, om blott det en gång blefve slut på desamma, så att man sedan komme till full enighet om grunderna för fördelningen af anslaget.

För att nu angifva efter huru olika grunder fördelningen af detta statsbidrag hittills skett, kan jag nämna att statsbidragets belopp vexlat per lärjunge i de högre klasserna — d. v. s. med frånräknande af de förberedande klasserna — från 4 à 5 kronor till öfver 70 kronor. Anslagsbeloppet per lärjunge vexlar sålunda nu i högsta grad, och om dessa undantagsbestämmelser skulle komma att gälla för all framtid, blefve resultatet det, att de skolor, som nu senast lyckats få högre bidrag, skulle fortfarande komma att arbeta på alldeles samma grund som hittills. Ty de hade gifvetvis större fördel af att stå kvar på den gamla bogen än af att gifva sig ut på en ny och skaffa sig bidrag af kommunerna. Det kan enligt mitt förmenande icke vara riktigt att ordna saken på detta sätt för framtiden.

Jag tror därför, att undantagsbestämmelsen här efter mom. d) bör finnas kvar, men att den bör förändras så, att den kommer att gälla blott för en viss tid, hvarefter den skulle upphöra. Då hinner hvarje kommun och hvarje skola ordna för sig i afseende å den nya fördelningen af statsbidraget. Skolorna hinna skaffa sig de bidrag af kommuner eller andra korporationer, som erfordras för att de skola erhålla statsbidrag, och de olägenheter falla bort, som skulle uppstå, om man helt och hållet ströke undantagsbestämmelsen.

På dessa i korthet anförda skäl ber jag att få yrka, att den punkten, som börjar med ordet "skolande" må erhålla följande förändrade lydelse: "skolande emellertid de under a) b) c) d) upptagna vilkor intill år 1900 tillämpas endast med afseende å statsbidrag till skola, som nu ej är i åtnjutande deraf, äfvensom hvad angår en för närvarande af staten understödd skola, för tilldelande åt densamma af statsbidrag till högre belopp än den nu uppbär."

Hela ändringen går således ut på att denna undantagsbestämmelse

skall gälla till år 1900, hvarefter det blir samma vilkor för alla skolor. Jag tror, att kammaren bör på goda grunder finna detta både korrekt och välbetänt i alla afseenden.

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
quinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr grefve och talman! Jag skall be att få yttra några ord i denna viktiga fråga, som likväl, när jag tänker på de vidfogade reservationerna, efter mitt förmenande i kammaren fått en lyckligare gång, än jag själf vågat hoppas, åtminstone hvad snabbheten i behandling beträffar. Naturligtvis skulle jag helst sett, att Kongl. Maj:ts förslag godkänts i dess helhet med deri uppställda vilkor, ty deras betydelse känner man genom mångårig tillämpning. Deremot, när de nya vilkoren uppställdes af utskottet, blef jag mycket tveksam, ty det är mycket svårt att på förhand beräkna dessa vilkors räckvidd. Jag har visserligen så mycket, som den korta tiden det tillåtit, försökt att beräkna den, men jag får säga i likhet med den ärade talaren på stockholmsbänken, att jag icke vågar säga mer, än att jag tror, att min beräkning ungefärligen kommer att slå in. Då emellertid den siste ärade talaren har framställt förslag till en så pass förmildrad ändring af detta sista tillägg om ett öfvergångsstadgande, att jag dermed anser en stor fördel vunnen, och då jag framför allt anser det vara af vikt att kunna få denna tillökning i anslaget, så, ehuru jag icke törs taga på mig ansvaret för att icke några olägenheter kunna uppstå, vågar jag likväl icke göra någon invändning mot den yrkade inskränkingen i öfvergångstiden.

Herr Danielson: Oaktadt jag biträdt utskottets mening i denna punkt, så får jag säga, att jag är af samma uppfattning som herr Olof Jonsson, och hade ett sådant yrkande förelegat i utskottet, så skulle jag hafva biträdt det, men då gick allt så hastigt och fort, och man var icke beredd på ett sådant yrkande, som först nu framkommit och som jag tror är välbetänt. Skulle detta stadgande genast tillämpas, så vore det för hårdt, men när de gamla skolorna nu få tid på sig och behålla de nuvarande anslagen i tre år, så tror jag, att det är en väg, som vi böra beträda, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag med den ändring, som herr Olof Jonsson föreslagit.

Herr Odhner: Det kan måhända synas djerft af mig att bestrida herr Olof Jonssons ändringsförslag, sedan herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ansett sig kunna gå in på det, men jag anser mig dock böra fästa kammarens uppmärksamhet på de olägenheter, som kunna dermed vara förenade och deraf blifva en följd. Flickskolorna hafva visserligen genom detta förslag fått en frist, en öfvergångstid af tre år, under hvilken tid de skulle hafva tillfälle att ordna sina angelägenheter med hänsyn till den inträdande förändringen, men jag fruktar, att efter de tre årens förlopp ställningen blefve ganska betänklig för det stora flertalet flickskolor, som då hade att uppfylla vilkoren i hela deras vidd och strängbet. Jag anser därför, att det skulle vara obilligt att besluta borttagandet af detta vilkor

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

efter så kort tid som tre år; följden skulle antagligen blifva, att rätt många af de nu bestående skolorna måste nedläggas sin verksamhet till stor skada för de orter, der de finnas, och till ruin för många förtjenta lärarinnor, som skulle blifva stälda utan platser.

Hvad beträffar verkningarna för flickskoleväsendet i allmänhet, om man tänker sig öfvergångsstadiet förkortadt till tre år, så tror jag följden skulle blifva den, att, sedan många af de små läroverken gått under, undervisningen komme att centraliseras och samlas i ett mindre antal större läroverk i de större kommunerna, der det vore lättare för läroverken att skaffa sig det understöd, som erfordras. Detta kunde ju ur vissa synpunkter ha sina fördelar, ty de större läroverken kunna med sina större resurser skaffa sig bättre lokaler och bättre lärarkrafter än de små, men denna centralisation har ock sin fränsida, ty det är gifvet, att, då det redan nu på många håll är förenadt med stora svårigheter för föräldrarna att åstadkomma de årsafgifter, som skola erläggas för döttrarna, det skall blifva ännu svårare för föräldrarna, om de blifva tvungna att skicka sina barn från hemorterna till aflägsna ställen, der de måste underhålla barnen på samma gång som de hafva att erlagga de dryga skolafgifterna. Jag tror derfor, att på detta sätt antalet af dem, som skulle komma i åtnjutande af bildningens förmåner, skulle minskas i stället för ökas. Det är dessa farhågor, som jag velat uttala. Vill man således, att våra flickskolor skola få utveckla sig lugnt och ostördt, utan alltför stora svårigheter och brytningar fortgå på den väg, som de en gång beträddt, och vill man, att de skola sprida bildningens välgärningar temligen jemnt kring landet och icke blott på vissa centralpunkter och deras omnejder, så tror jag, att det är bäst att bibehålla utskottets förslag, sådant det är, utan det tillägg, som herr Olof Jonsson föreslagit.

Jag yrkar således bifall till öfvergångsstadgandet, sådant det af utskottet föreslagits.

Herr Nilson från Lidköping förenade sig med herr Odhner.

Herr Elowson: Herr talman! Jag har för min del icke egentligen haft något att invända mot det hufvudmoment, som i betänkan- det är af statsutskottet föreslaget. Det kommer enligt min mening att hafva en ganska stor betydelse för undervisningen åt den qvinliga ungdomen. Principielt riktigt torde det vara, att kommunerna bidraga till denna undervisning, men nu hafva vi hört från statsrådsbanken, att man icke haft tid att beräkna räckvidden af den nya bestämmel- sen. Jag anser visserligen, att statsutskottet kunde ur finansiell syn- punkt haft goda skäl för det förslag, som utskottet framställt, men å andra sidan tror jag, att man bör fästa afseende äfven vid den peda- gogiska betydelsen deraf. Och i detta afseende hade det onekligen varit mera betryggande att kunna stödja sig på en af Kongl. Maj:t gjord utredning. Nu lär ju den allmänna meningen hos Riksdagen vara, att man icke skall lagstifta i en riktning, som kan anses få retro- aktivt verkan. Om det finnes läroverk, som för närvarande åtnjuta statsunderstöd, men som icke kunna beräkna att få bidrag af kommu-

nen eller enskilde, så torde det kanske dock vara allt för hårdt, att dessa läroverk skola nödgas upphöra med sin verksamhet inom så kort tid, som här föreslås, eller före år 1900.

Jag anser därför efter det välvilliga anförandet från statsrådsbänken, att det är klokast att hålla på utskottets förslag till undantagsbestämmelse, emedan jag är förvissad, att Kongl. Maj:t, efter att hafva fått tillfälle att inhemta upplysningar från vederbörande, kan till en annan Riksdag ingifva ett motiveradt förslag till öfvergångsstadgande. Jag hyser nemligen den farhåga, att det skulle vara obetänksamt att i denna pedagogiska fråga lita endast på statsutskottets auktoritet. Statsutskottets hemställan är enligt mitt förmenande byggd uteslutande på finansiella hänsyn. Jag tror därför, att det är klokast att invänta en utredning från regeringen i detta afseende, och anhåller af dessa skäl om bifall till utskottets förslag beträffande öfvergångsstadgandet.

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
gvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Broström* och *Svanberg*.

Herr Thestrup: Herr talman! Den af de fleste af denna kammarens ledamöter inom utskottet afgifna reservation angifver icke, hvad samma reservation afser; och det nya förslag, som nu framlagts af herr Olof Jonsson, har således icke kunnat pröfvas. Det torde då vara vanskligt att på rak arm vidtaga en sådan förändring som den af honom nu föreslagna. Detta ändringsförslag kan nemligen, såsom redan förut framhållits, hafva en räckvidd, som det nu är omöjligt att öfverskåda. Då det föreliggande förslaget om förhöjning af anslaget till elementarskolorna för flickor torde ligga oss alla varmt om hjertat, men den nu föreslagna förändringen möjligen skulle kunna medföra, att, genom de nytillkommande skolorna, hvilka skulle få en mycket afsevärd fördel gent emot de redan existerande, som under en lång följd af år fortgått och fört en ganska lugn tillvaro, då de fått åtnjuta ett, om ock litet, anslag från staten, men deremot ingenting från kommunen, de gamla skolorna, då ett sådant vilkor som det af herr Olof Jonsson föreslagna komme att fastas vid tillgodonjutandet efter år 1900 af statsanslag, skulle derigenom komma i en vida sämre ställning än förut, ja, på vissa håll möjligen rent af gå under — huruvida sådant kommer att inträffa, vet jag icke, men jag föreställer mig, att på åtskilliga ställen sådant lätteligen kan inträffa — och då jag icke vill vara med om ett beslut, som kan medföra sådana följder, yrkar jag bifall till statsutskottets förslag oförändradt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Då hvad jag nyss yttrade lärer hafva gifvit anledning till något missförstånd, så vill jag säga, huru jag uppfattade situationen, då jag trodde, att talmannens klubba skulle falla. Jag fattade herr Olof Jonssons yttrande så, som skulle reservationen hafva gått ut på ett fullständigt borttagande af hela öfvergångsstadgandet. När han då slutade med att åt flickskolorna medgifva en frist på tre år, så måste jag betrakta det såsom en väsentlig förmildring. Naturligtvis är det från min

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

ståndpunkt vida bättre att få statsutskottets förslag oförändradt, såsom det antagits af Första Kammaren, än att få det med det af herr Olof Jonsson föreslagna tillägget. Men hvad jag ville säga, var, att hellre än att riskera det hela, finner jag mig i det af honom föreslagna tillägget.

Herr Holmgren: Jag skall be att få yrka bifall till herr Olof Jonssons förslag. Jag kan icke såsom ett par föregående talare finna några svårigheter vid genomförandet af de bestämmelser, som herr Olof Jonsson föreslagit. Tvärtom finner jag det alls icke nyttigt, att de förutvarande flickskolorna icke skulle vara underkastade de allmänna vilkor, som utskottet föreslagit. Finnes det behof af sådana skolor, der de nu finnas, så borde väl intresset hos kommunen vara så stort, att den gjorde de uppoffringar, som äro nödvändiga. Ett bifall till utskottets förslag oförändradt skulle innebära, att de gamla skolorna icke skulle vara underkastade vilkoren om tillfredsställande hygieniska anordningar, om undvikande af öfveranstängning o. s. v. Detta är ju obilligt. Jag anser, att rättvisa och billighet fordra, att de gamla och nya skolorna äro likställda; och då nu de gamla skolorna få ett fullt tillräckligt anstånd för att ordna sig efter de föreslagna vilkoren, så skall jag, med yrkande om afslag å utskottets hemställan, biträda herr Olof Jonssons förslag.

Herr von Friesen: Med anledning af ett yttrande från statsrådsbänken, att det vore mycket svårt att, då det gäller skolor, beräkna räckvidden af vilkor, som sålunda uppställas, ber jag att till alla delar få instämma i detta yttrande, och det synes äfven af motiveringen, att utskottet för sin del varit mycket tveksam. Jag kan till och med nämna, att på afdelningen åtminstone voro vi så tveksamma i det hänseendet, att vi i ett skede af frågans behandling lutade åt den meningen, att det riktigaste vore att denna riksdag helt och hållet afslå den begärda tillökningen och efter angifvandet af vissa grunder anhålla hos Kongl. Maj:t, att, i sammanhang med ny proposition om anslaget förhöjning, vilkor måtte af Kongl. Maj:t föreslås nästa Riksdag för statsbidragens utgående. Emellertid var det dock en omständighet, som gjorde, att vi voro mycket betänksamma att slå in på en sådan väg och att vi i stället valde den väg, som vi nu beträddt, nemligen den omständigheten, att, såsom jag i ett föregående anförande hade tillfälle att nämna, dessa understöd skola just i år bestämmas för en ny treårsperiod. Det hade då varit mycket olämpligt att uppskjuta denna fråga till nästa riksdag. Men jag instämmer, som sagdt, med talaren på statsrådsbänken i hans yttrande om det vanskliga i att uppställa sådana vilkor. De äro dock icke uppställda för everldiga tider, utan om de visa sig medföra olägenheter, så står det ju i Kongl. Maj:ts skön att föreslå ändring i desamma.

Jag tror därför, att man i detta hänseende icke behöfver vara så betänksam och, med afseende å herr Olof Jonssons nu gjorda yrkande, finner jag mig — huru mycket jag än varit emot rent afslag å detta öfvergångsstadgande — likväl kunna biträda detsamma, såsom det af

honom formulerats; och jag säger i likhet med den ärade talaren på kalmarbänken, att om det hade framställts i statsutskottet, så skulle jag biträdt det der också.

Det kommer ju icke att innebära någon hårdhet med anledning af villkoret om bidragen från kommuner eller enskilda donatorer. Ty de få ju tre år på sig i kommunerna för att ordna denna fråga, och det bör vara en för dem fullt tillräcklig tid. Anse icke vederbörande inom kommunen skolan så mycket värd, att de vilja lemna något bidrag från kommunen eller annat motsvarande bidrag, ja, då kan man ju säga, att det icke föreligger något skäl för staten att vidare medgifva denna skola en undantagsställning. Litet svårare kan det ju ställa sig för åtskilliga af dessa skolor att uppfylla villkoret om lärjungeantalet under de föreslagna tre respitåren. Det finnes bland skolor, som åtnjuta statsbidrag, nog sådana, som hafva ett lägre lärjungeantal, än i dessa vilkor bestämmes; en finnes, som år 1893 hade blott 18 lärjungar i klasserna öfver de förberedande. För denna och kanske tre eller fyra andra skolor kan det möjligen blifva svårt att uppfylla detta vilkor om lärjungeantalet. Men å andra sidan vore det ju en oegentlighet, om dessa skolor skulle everldligen stå kvar såsom undantag; och då det blir en öfvergångstid, så få de väl finna sig i att under tiden afveckla. Jag kan icke se, att någon stor skada derigenom skulle uppstå.

På dessa grunder förenar jag mig med herr Olof Jonsson i hans under öfverläggningen gjorda yrkande.

Herr Odhner: Jag skall be att ännu en gång få fästa uppmärksamheten derpå, att i hvarje fall de nu bestående flickskolorna göra en positiv och ganska väsentlig förlust på det af herr Olof Jonsson framställda förslaget.

Herr Jonsson i Hof: Jag tror, att det kan vara delade meningar, huruvida flickskolorna skola komma i en sämre ställning än den de nu hafva. Hela affären är den, att när år 1900 inträder, skola de hafva bidrag äfven af kommunerna för att få motsvarande bidrag af staten. Men härigenom komma de ju att få betydligt mer, än de nu hafva, så att det är endast i afseende å enbart statsbidrag, som en eller annan skola skulle få mindre. Men det är mycket få, jag tror icke mer än två eller tre stycken, som i denna bemärkelse skulle kunna sägas förlora härpå. Dessa skolor hade, på grunder, som jag icke kunnat utröna, fått ett relativt högt bidrag under sista perioden: under den föregående perioden hade ingen så högt bidrag, som dessa skolor nu hafva.

Jag tror således icke, att det skälet väger något.

Härmed var öfverläggningen i fråga om öfvergångsstadgandet slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets förslag i oförändradt skick och *dels* bifall till det af herr Jonsson i Hof framställda ändringsförslag. Herr talmannen gaf propositioner å hvardera af dessa yrkanden och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

ja för den förra propositionen. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som godkänner det af statsutskottet i fjortonde punkten af förevarande utlåtande n:o 9 föreslagna öfvergångsstadgande i oförändrad form röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda öfvergångsstadganden med den af herr O. Jonsson deri föreslagna ändring.

Omröstningen visade 55 ja, men 157 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Efter föredragning till sist af utskottets hemställan i fråga om beloppet af det ifrågasvarande anslaget anförde:

Herr Petersson i Runtorp: Jag skall be att nu, då anslagsbeloppet är i fråga, få fortsätta mitt förut gjorda yrkande, nemligen om nedsättning från 200,000 till 150,000 kronor, och ber jag på samma gång att få tillägga, att, såvidt jag hört af diskussionen, man endast har framhållit den saken, att vi påkosta våra flickskolor så litet mot hvad vi kosta på våra skolor för manlig ungdom, och att därför 200,000 kronor icke vore för mycket begärddt. Men jag vill framhålla, att svenska nationen betalar så mycket för skolundervisning för folket, så att man borde medla litet mellan skolorna för gossar och för flickor i fråga om anslag och bestämma inträdesafgifter af den storlek, att staten icke behöfde kosta på skolundervisningen i dess helhet mer än den för närvarande gör. Men då nu icke denna fråga föreligger, kan jag icke anse annat än att anslaget bör sättas så måttligt, att framdeles, då det otvifvelaktigt kommer att behövas mera understöd för flickskolor, skolundervisningen i det hela icke blefve dyrare för staten, utan att höjning i anslaget till flickskolorna komme att motsvaras af en nedsättning i anslaget till gosskolorna. Jag tror, att svenska nationen kunde reda sig ändå, ty det lär icke kunna förnekas, att det är alltför många, som besöka gosskolorna, och alltför få, som besöka de högre flickskolorna. På det nämnda sättet borde man söka bringa en sammanjemkning till stånd. Men nu kan jag icke annat än yrka en nedsättning på den summa, som här är i fråga, nemligen ifrån 200,000 till 150,000 kronor.

Herr Darin: Herr talman! Under åberopande af hvad jag haft äran att tidigare i dag yttra rörande anslagsbeloppet, hemställer jag om bifall till hvad utskottet i denna del föreslagit.

Herr von Friesen: Jag vill nu icke upptaga den principiella frågan angående jämförelsen mellan hvad staten gör för gosskolorna och hvad staten gör för flickskolorna. Den nu föreliggande frågan är icke af den stora betydelse i det hela, att detta är nödvändigt. Jag anser emellertid, att frågan i och för sig är af stor vikt. Men som saken nu föreligger, hafva vi ansett oss i allt väsentligt kunna ställa oss på de faktiska förhållandenas ståndpunkt, och från den ståndpunkten tror jag, att den rätta siffran är den af utskottet föreslagna, 200,000 kronor. Om man skall kunna understödja flickskolorna, såsom kammaren genom de nu antagna villkoren har tänkt sig, så vore det icke välbetänkt att sätta ett lägre belopp än det af utskottet föreslagna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)*

Herr Månsson: Jag skall be att få förena mig i de båda sista talarnes yrkanden. Jag kan icke i likhet med herr Nils Petersson i Runtorp finna, att dessa anslag, som beviljas för flickskolorna, ökas för hastigt. Jag är snarare af alldeles motsatt mening. Jag tror, att man kan snarare tvärtom klaga, att det går för sakta i detta afseende. Då vi tänka på, huru ofantligt mycket vi uppoffra i detta hänseende för den manliga delen af vårt folk — jag tror budgeten för den går till omkring tre millioner kronor och här är i fråga en summa af 200,000 kronor — och då man tänker på, huru ofantligt höga afgifterna äro för flickor, som skola in i ett läroverk, mot hvad den är för gossar, så synes det mig, som om Riksdagen verkligen gjorde rätt i att behjerta detta förslag och antaga detsamma. Jag är af samma åsigt som herr Nils Petersson, att man borde gå den vägen och försöka att om möjligt öka afgiften något för gossarne, på det man skulle kunna sänka afgiften för flickorna. Men något sådant förslag föreligger icke nu. Derfor tror jag icke det är skäl att tala om det. Men i alla fall tror jag, att det vore skäl att framdeles tänka derpå. Ty nyttigt vore, om man hindrade en del gossar, som äro alldeles olämpliga att studera, att komma in på den banan. Bättre vore att uppmuntra och hjälpa sådana flickor, som äro dugliga för studiebanan, att komma fram på den vägen. Jag hemställer därför, herr grefve och talman, om bifall till förslaget, såsom det föreligger. Jag tror, att det är en skyldighet för oss att, i den mån vi kunna och på det sätt, som nu här är föreslaget, hjälpa vår qvinliga ungdom. Jag yrkar därför bifall till statsutskottets förslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag att för min del få säga, att jag lutar mycket åt det förslag, som herr Nils Petersson nyss gjort, men jag tror, i likhet med hvad talaren på stockholmsbänken antydde, att man för tillfället icke kan bifalla ett sådant förslag, därför att det icke står i full harmoni med de villkor för statsanslags erhållande till dessa flickskolor, som kammaren nyss har godkänt. Mot herr Månsson vill jag säga det, att, när man vill göra en jämförelse mellan hvad undervisningen för den manliga ungdomen kostar staten och hvad den högre undervisningen för den

Angående
förhöjdt an-
slag till högre
skolor för
qvinlig ung-
dom m. m.
(Forts.)

qvinliga ungdomen kostar, jag tror att man dervid får taga i betraktande, att det icke gerna kan vara ett lika stort statsintresse att främja den högre undervisningen för qvinlig ungdom som det är att se till godo på nöjaktigt sätt undervisningen för gossar. Lägga vi märke till denna omständighet, tror jag, att alla jemförelser, som vi vilja försöka i ty fall, blifva mer eller mindre haltande.

Man kunde ju vara frestad att vid detta tillfälle säga ganska mycket. Men då vi icke kommit närmare in på frågan, än hittills varit fallet, skall jag icke för ögonblicket gifva anledning dertill, utan inskränker mig till hvad jag nu sagt och ber därför att i likhet med herr von Friesen få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande del.

Punkten 15.

Lades till handlingarne.

Punkten 16.

Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen, att för anordnande af qvinlig slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola måtte från och med år 1897 på ordinarie stat beviljas ett årligt förslagsanslag af 90,000 kronor, att utgå under de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 sistlidne januari närmare angifna vilkor och bestämmelser.

I sammanhang med denna Kongl. Maj:ts framställning hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *J. G. Hazén* väckt motion (n:o 64) om sådan förändring af Kongl. Maj:ts förslag, att bland vilkoren för ifrågavarande statsbidrags åtnjutande skulle stadgas, att slöjdundervisningen borde pågå *antingen* minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden *eller ock minst 35 dagar med 5 timmar dagligen*.

Utskottet hemställde:

att, med afslag å herr Hazéns ofvan omförmälda motion, Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande häraf anförde.

Herr Grundell: Det kan icke vara annat än glädjande och värdt allt erkännande, att utskottet ansett sig kunna förorda bifall till Kongl. Maj:ts förslag angående anslag till aflöning åt lärarinnor i slöjd vid folkskolorna. Men tillfredsställelsen hos mig och andra, som anse den qvinliga slöjden vara af stor vigt och betydelse, skulle varit större, om vilkoren för erhållande af statsbidrag varit sådana, att de kunnat allmänt uppfyllas af skolor äfven på landet. Det är likväl enligt min tanke icke fallet i fråga om tiden, under hvilken denna slöjdundervisning skall pågå. Enligt Kongl. Maj:ts af utskottet accepterade

förslag skall undervisningen uti ifrågavarande ämne pågå under hela den för folkskolan bestämda årliga läsetiden, det är åtta månader af året. I städer, der barnen hvarje dag besöka skolan, hafva mycket obetydliga afstånd från sina hem och der undervisningen vid behof kan under vintertiden pågå vid ljus, der kan ett sådant stadgande icke möta några svårigheter. Men annorlunda gestaltar sig saken flerstädes på landsbygden. I följd af der rådande förhållanden hade det varit synnerligen önskligt, om senaste folkskoleinspektörmötets förslag om slöjdundervisningstidens begränsning till minst sex månader af året hade vunnit afseende. Huru svårt för att icke säga omöjligt det blir på många ställen å landsbygden att kunna åstadkomma en undervisning i qvinlig slöjd 4 timmar i veckan under åtta månader af året, tillåter jag mig att i korthet belysa genom anförande af några exempel från det län, som jag tillhör. Inom Göteborgs och Bohus län finnes ett mycket stort antal folkskolor med läsning på två afdelningar, hvilka besöka skolan vexelvis hvarannan dag. Enligt den på Kongl. Maj:ts befallning utarbetade normalplanen, pag. 95 Bil. 23, skall i dylika skolor högre afdelningen undervisas 6 timmar om dagen måndag, onsdag och fredag, den lägre 6 timmar om dagen tisdag och torsdag samt 3 timmar lördagen. Under den ljusare årstiden kunna de 4 slöjdtimmarne åstadkommas genom 2 timmars slöjdarbete 2:ne eftermiddagar i veckan efter läsningens slut (ehuru man visserligen dessa två dagar kommer i bestämd kollision med föreskriften i folkskolestadgans 15 § mom. 2 med afseende på den dagliga "lärotiden"); men svårare blir det att utfå de 4 slöjdtimmarne under den mörkare årstiden. Det kan ej gerna ske annorlunda än genom att taga bort läsningen å lördagen och använda den för slöjdundervisningen. Men då kommer man i kollision med normalplanens ofvan nämnda Bil. 23, hvarjemte jag ej förmår inse, huru folkskoleinspektören skall kunna lemna det såsom vilkor för statsbidrags erhållande af Kongl. Maj:t föreslagna intyget, "att skoldistriktet visar sig hafva på ändamålsenligt sätt anordnat undervisningen i qvinlig slöjd — — utan att undervisningen i folkskolans läseämnen derigenom eftersättes." Ty nog eftersättes undervisningen i folkskolans läseämnen, om man för en afdelning, som har blott 3 dagars undervisning i veckan, tager bort den ena dagen, så att nämnda afdelning erhåller endast 2 dagars undervisning i veckan. Eller skola barnen först läsa på lördagen 3 timmar och sedan slöjda 4 timmar? De måste då under den mörka årstiden slöjda vid ljus och sedan gå hem i mörker, hvarvid på landsbygden barnen ofta hafva 3, 4 ja, 5 kilometer till sina hem. Det går tydligen icke an. Icke heller går det an att så anstränga en folkskolelärarinna, att hon först skall på lördagen läsa 3 timmar och derefter undervisa 4 timmar i slöjd, allra helst när hon undervisat 6 timmar dagligen under föregående dagarne. Att utfå de 4 slöjdtimmarne under de 5 första dagarne i veckan, då barnen ju under den mörka årstiden måste läsa, så länge de rimligen kunna se, går ej heller. Inom Göteborgs och Bohus län finnas mer än 40 folkskolelärarinnor eller biträdande lärarinnor vid folkskola, som undervisa i qvinlig slöjd och hvilka genom det af Kongl. Maj:t föreslagna vilkoret få större eller mindre olägenhet

*Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)*

Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)

deraf. Men de flesta qvinliga slöjdskolor skötas dock af småskolelärarinnor. Af de 220 dylika skolor, som vid 1895 års slut funnos inom länet, sköttes 162 af småskolelärarinnor eller lärarinnor vid mindre folkskola. Huru skola dessa under den mörkare årstiden, t. ex. i oktober, november och december, kunna medhinna att i slöjd undervisa folkskolans flickor? Såsom man ser af Kongl. Maj:ts proposition, gäller nemligen slöjdundervisningen endast folkskolor och mindre folkskolor. Då småskolelärarinnorna under veckans 5 första dagar måste *under den mörka årstiden* undervisa sina småskolebarn så långt dagen räcker till, återstår endast lördagen för undervisningen af folkskolans flickor i slöjd. Men nu hafva vi en mängd flyttande småskolor, der skolråd och församlingar önska, att lördagen användes till roteförhör, då lärarinnorna ofta hafva att gå $\frac{1}{4}$, ja, $\frac{1}{2}$ mil till förhöret, hvilket, om det skall blifva till verkligt gagn, måste räcka omkring 3 timmar. Huru skall en småskolelärarinna kunna vara i stånd att samma dag undervisa folkskolans flickor 4 timmar i slöjd? Der icke roteförhör förekomma i småskolan på lördagen, önskar man gerna på landsbygden, att skolan fortgår äfven lördags förmiddag inom de respektive rotarne, ty i de flyttande skolorna får man noga taga vara på tiden. Undervisas barnen, såsom i de *fasta* småskolorna ju stundom är fallet, på två oliktidiga afdelningar vexelvis hvarannan dag, har man naturligen icke råd att undvara lärarinnan på lördagen i och för undervisning af folkskolans flickor i slöjd, helst hon den dagen skall enligt normalplanens bestämmelse hålla skola med småskolans lägre afdelning. Således äfven här svårigheter. Är det under sådana förhållanden lämpligt att fordra 4 timmars slöjd i veckan under alla åtta månaderna af läsåret? Jag förstår väl, att man af pedagogiska skäl vill hålla på denna långt utsträckta slöjdtid, emedan man anser, att undervisning i läscämnen och i slöjd under hela lärotiden böra omvexla med hvarandra. Svårare har jag deremot att till dess fulla vikt och värde uppskatta betydelsen af det skäl för nämnda tidsutsträckning, som uttalas i herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet å sid. 52 af utskottets utlåtande citerade ord: Skall undervisningen i qvinlig slöjd medföra verkligt gagn, behöfver man väl deråt använda hela den tid af året, hvarunder skolan är i verksamhet. Så vidt jag förnummit, har man inom Göteborgs och Bohus län, der väl flera slöjdskolor för flickor finnas än inom något annat län, haft en annan erfarenhet. Bland länets 220 qvinliga slöjdskolor fortgår nära hälften ej mer än högst sex månader, många endast 20 à 25 veckor. Dock visa äfven dessa skolor, enligt hvad en mångårig erfarenhet ger vid handen, mycket goda resultat. Detta visade sig särskildt vid förra årets slöjdtställning i Uddevalla, der det allmänt af sakkunniga erkändes, att den qvinliga skolslöjden inom länet står högt. Ett oförändradt antagande af Kongl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag synes mig leda till den påföljd, att ett betydligt antal lärarinnor komma att gå miste om det föreslagna statsbidraget, emedan de ej kunna uppfylla ett af villkoren för dess erhållande. Då det förekommer mig hårdt och obilligt, att många af våra svagast aflönade lärarinnor, hvilka hittills med heder och framgång bestridit undervisningen

i qvinlig slöjd, ställas inför utsigten att blifva beröfvade den lilla hjälp, som från statens sida erbjudes, har jag ej, herr grefve och talman, ehuru hoppet att vinna något är ringa, kunnat underlåta att vördsamst framställa yrkande om ändring i vilkoren för erhållande af statsbidrag till qvinliga slöjdskolor i hvad det rör årliga lärotiden för nämnda skolor, så att det å sid. 53 i följande ord angifna vilkoret: "*derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden*" måtte erhålla denna förändrade lydelse: "*derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst 4 timmar i veckan under minst sex månader af året.*"

*Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Andreasson, Bergendahl, Natt och Dag, Johansson* i Bastholmen, *Johansson* i Dingle, *Holmlin, Nordström, Nylander, Nilsson* i Kattleberg och *Hammarskjöld*.

Vidare yttrade:

Herr Hazén: Herr grefve och talman, mina herrar! I många hänseenden är jag förekommen af den föregående ärade talaren. Men oftersom jag är motionär i detta ärende, ber jag ändå att få yttra några ord.

Naturligtvis kan jag icke annat än vara regeringen och äfven statsutskottet mycket tacksam för den omsorg, som i föreliggande fråga blifvit egnad undervisningen i qvinlig slöjd. Och jag är fullt förvissad om, att de bestämmelser, som blifvit fastställda med afseende på utbekommande af detta statsanslag, äro sådana, att de kunna vara fullt lämpliga för många skolor, som arbeta under mera gynsamma omständigheter, hvilka hafva att förfoga öfver mera rundlig tid för sina läroämnen.

Men jag vet väl, att här finnas många skolor, som, hvad läsetiden beträffar, arbeta under mycket tryckta förhållanden, och med afseende å sådana skolor, hvilka förfoga öfver en relativt mycket kort undervisningstid, antingen därför, att de kanske äro flyttande, eller också därför, att i dem finnes endast afdelningsläsning, — beträffande sådana skolor förstår jag näppeligen, huru man skall kunna tvinga in slöjdundervisningen under den bestämmelsen, att den skall fortgå 4 timmar i veckan under skolans hela läsetid utan att tillbakasetta skolans öfriga läroämnen. Med kändedom härom vågade jag framställa min lilla motion, deri jag ville påpeka detta, och det utaf den särskilda önskan, att man måtte få mera frihet att röra sig efter för handen varande omständigheter. Jag tog då hänsyn till den erfarenhet, vi härutinnan haft i Jönköpings län under flera år. Vi hade der slöjdskolor med anslag från hushållningssällskapet och landstinget, hvilka anslag gifvits med den bestämmelsen, att slöjdskolorna skulle vara i verksamhet under 36 dagar af året eller så omkring, med visst antal timmar om dagen, men utan afseende på, huruvida dessa skolor voro inorganiserade i någon folkskola eller ej. Försöket med sådana slöjdskolor har lyckats ganska väl.

Emellertid har det ärade statsutskottet icke kunnat tillmötes-

*Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)*

komma den önskan, som i min motion blifvit uttalad, utan det har vädjat till den princip, som år 1894 gjorde sig gällande med afseende på slöjd för gossar. Jag beklagar, att denna princip då gjorde sig gällande, ty då den skulle försökas i praktiken, uppstodo många, många svårigheter. Följden blef nemligen den, att, då man förut fick meddela slöjdundervisningen på mera koncentrerad tid, man fått draga ut den på hela läsåret, dervid den vanligast förlagts till lördagarne, hvilket allt stundom mött många svårigheter. — Emellertid finner jag väl, att i frågans nuvarande läge här icke är mycket att göra för det förslag, jag väckt.

Det förhåller sig, synes det mig, i många afseenden med folkskolan som med de allmänna läroverken. Båda parterna hålla på att bli aldeles öfverfyllda af läro- och öfningsämnen, som trängas med hvarandra. Hvad detta kan leda till på de allmänna läroverkens område, ha vi sett; man medhinner icke ämnena på den ordinarie tiden, utan måste därför använda ferierna — hvilket nu, enligt mitt förmenande, dock icke är helt och hållet olämpligt, allra minst då det sker i den form och den riktning, som det blifvit framställt genom herr ecklesiastikministerns ädla anförande. Men hvad folkskolan beträffar, väljer man en annan väg. Man har der haft feriearbete, t. ex. i fråga om slöjd, ett ämne, som är beräknadt förfoga öfver 4 timmar i veckan, hvilket ju icke är så litet. Nu åter har man sökt tränga in detta under folkskolans läseterminer, hvilket varit och blir ganska svårt, och som i sin fortsättning måste leda till, att många skolor få lof att ändra karakter — de måste, från att vara flyttande folkskolor, bli fasta sådana, det måste bli hvardagsläsning i stället för hvarannandagsläsning, o. s. v. Nu kan ju från rent teoretisk synpunkt sedt detta vara en förmån; men när det skall tillämpas i praktiken, blir det uti små fattiga församlingar en olägenhet. Det behöfver icke vara ovilja mot folkskolan, om man finner gensägelse häremot från allmänhetens sida, utan det kan t. ex. i stället bero på fruktan för tryck i ekonomiskt afseende. Ty så långt jag trängt in i allmogens lif, vet jag ingen utgift, som för densamma är drygare än den, som utgöres till följd af den obligatoriska folkundervisningen, en utgift, som jag för min del dock anser vara en mycket välsignelsebringande sådan. Hvad det emellertid innebär för fattigt folk att nödgas skicka sina barn till skolan under en tre, fyra år, det kan man endast fatta, om man har ackorderat ut ett sådant der fattigt barn, som skall hållas till skolgång. Man frågar sig mången gång, hvarifrån den fattige får kostnaden för alla dessa utgifter. De komma ofta, kan man rent af säga, från osynliga källor. Jag tror därför det vara mindre välbetänt att skapa trångmål, der sådant icke är nödvändigt. Det är intet reglemente, som så djupt gripit in i folkets lif som skolreglementet, hvarenda punkt af detsamma har ingripande betydelse, och hela hushållet med allt annat får liksom afpassas efter skolreglementets innehåll. Detta berör därför så många, många finkänsliga strängar, hvadan den allra största varsamhet är af nöden, och därför är jag af den åsigt, att man skulle låta mera frihet göra sig gällande att få inrätta sig efter för handen varande förhållanden.

Emellertid — jag säger såsom jag förut yttrat — tror jag icke något vara att härvidlag göra; jag skall därför icke framställa något yrkande, utan jag skall endast be, att, när det gäller tillämpningen af vare sig dessa bestämmelser eller andra, det må utöfvas så stor mildhet som möjligt.

Herr talman! Jag har för närvarande intet yrkande att göra.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Mot de båda sakkunniga herrar, som sist här yttrat sig, skall jag be att få göra några erinringar, ehuru jag naturligtvis icke på något sätt vill underkänna vigten af de svårigheter, som de uppvisat vid tillämpningen i enskilda fall af den föreslagna bestämmelsen.

Jag vill mot den förste talaren säga, att, ehuru jag gerna unnar småskolelärarinnorna med deras knappa inkomster all hjälp, det dock är en förblandning af tvenne saker, om man tror, att det begärda anslaget till befrämjande af slöjdundervisningen för flickor derjemte afser någon förbättring i småskolelärarinnornas ekonomiska ställning. Detta är ett misstag; den förbättringen skall sökas på annan väg och icke genom anordnande af slöjdundervisning.

Vidare erinrade denne talare särskildt om det yttrande, jag haft till statsrådsprotokollet, och hvilket yttrande återfinnes på sid. 52 i utskottets utlåtande: "Skall undervisningen i qvinlig slöjd medföra verkligt gagn, behöfver man väl deråt använda hela den tid af året, hvarunder skolan är i verksamhet."

Nu står der litet till, nemligen skälen för det nu sagda. Det står nemligen: "helst som åtskilliga barn, och just sådana, för hvilka ifrågasvarande undervisning företrädesvis är af nöden, ofta lemna skolan, innan de genomgått alla dess klasser." Och vidare:

"I vissa slag af skolor, t. ex. den flyttande och den på afdelningar läsande, skulle dessutom för många barn slöjdundervisningen blifva till väsentligt minskadt gagn, om den meddelades endast under sex månader om året."

Der finnas således skälen vidfogade, hvarför jag ansett mig vara skyldig hålla på, att slöjdundervisningen skall fortgå hela den för folkskolan bestämda läsetiden.

En annan omständighet, som jag ber att mot båda dessa herrar få anföra, är, att här är icke fråga om meddelande af undervisning i *husslöjd*, utan i *pedagogisk slöjd*, om deraf också skall, såsom vi vilja hoppas, följa en färdighet och håg, som sedermera komma att taga sig uttryck i husslöjd. I den pedagogiska slöjdens begrepp ingår med nödvändighet, att den skall utgöra en integrerande del af den öfriga undervisningen; och hvad som särskildt eftersträfvats uti hela denna slöjdundervisningsfråga, är, att de intellektuella öfningarna skola få omvexla med de mera praktiska. Det har ju redan höjts en och annan erinran mot, att undervisningen i våra folkskolor blifvit alltför teoretisk, och det är, bland annat, för att motverka något dylikt, som slöjdundervisningen införts; därför bör den också ordnas så, att den utöfvas omvexlande med intellektuella sysselsättningar.

Den förste talaren framstälde icke något så synnerligen strängt

*Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)*

yrkande, han ville blott hafva de åtta månaderna inskränkta till sex. Den senare talaren åter har i sin motion velat inskränka undervisningstiden i slöjd ända till 35 dagar, och då äro vi inne på ett helt och hållet olika uppfattningssätt. Jag ser af motionen, att det vore meningen att förlägga en del af denna slöjdundervisning till ferierna. Men jag frågar, om icke då både lärarinnor och flickor komme att under en väl lång tid af året blifva upptagna af de nödvändiga öfningarne. Först skulle de då hafva läsåret, som omfattar $34\frac{1}{2}$ vecka, och sedan ytterligare 6 veckor för slöjdundervisningen. Detta blefve tillsammans öfver 40 veckor. Kan det vara lämpligt för folkskolans barn, att de under så lång tid af året dragas från hemmen och sin verksamhet der? Och kan det vara möjligt, att lärarinnorna tåla vid en så utsträckt tjänstgöring?

Slutligen vill jag tillägga, att denna bestämmelse om fyra timmar i veckan har varit gällande ända från 1877 för den manliga slöjden, och jag hade ingen anledning att afvika från denna princip, som, på de skäl jag anført, syntes vara fullkomligt riktig.

På grund häraf anhåller jag nu, att utskottets förslag måtte bifallas utan ändring.

Herr Hammarlund: Hvad först angår det af herr Hazén i hans motion framställda förslaget, så ber jag att som min mening få uttala, att det icke vore lämpligt, att det af Riksdagen godkändes. I den motion, som låg till grund för 1893 års riksdagsskrivelse i ämnet, heter det, att "läsning och slöjd på lämpligt sätt böra omväxla med hvarandra". Detta tror jag vara en mycket viktig grundsats i fråga om slöjdundervisningen i skolorna. Men denna grundsats skulle aldeles förfelas, derest det af herr Hazén framställda förslaget skulle godkännas. Då skulle slöjdundervisningen få en helt annan uppgift, än hvad här egentligen varit meningen, nemligen att få till stånd en slöjdundervisning, som omväxlar med den egentliga läsningen. Ett förslag i nämnda riktning måste jag alltså på det bestämdaste afstyrka.

Hvad sedan angår det af herr Grundell framställda förslaget, så kan jag instämma i det allra väsentligaste af hvad han i sin motivering anført, men kan deremot icke förena mig med honom i det yrkande han gjort.

Det var för två år sedan, som Riksdagen antog nya vilkor för slöjdundervisningen för gossar, och bland de vilkor, som då af Riksdagen fastställdes, var äfven det, att undervisningen skulle pågå minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga läsetiden. Under den debatt, som då egde rum i kammaren, tillät jag mig att framställa anmärkning i samma riktning, som den herr Grundell gjort emot denna punkt, och sökte påvisa, huru olämplig denna bestämmelse vore, och till hvilka svårigheter den skulle leda. Särskildt ute på landsbygden skulle det under den mörkare årstiden blifva ganska svårt att bedriva slöjdundervisningen 4 timmar hvarje vecka. Detta skulle hafva till följd, att lärjungarne måste gå ifrån skolan i mörkret; många andra svårigheter skulle derjemte uppstå, som jag då tillät mig att framställa, och som nu äfven herr Grundell påvisat.

Enligt mitt förmenande hade det derför varit godt, om regeringen i sitt förslag beaktat, hvad inspektörmötet härom föreslagit, nemligen att för statsbidrags beviljande borde fordras endast sex månaders undervisning om året.

Ett tillägg borde dock härtill göras. Såsom var att vänta, hafva åtskilliga klagomål anförts hos Kongl. Maj:t rörande statsbidraget för slöjdundervisningen åt gossar. I ett af dessa mål har man fått prejudikat på, hvad som skall förstås med det något tvetydiga uttrycket "hela den för folkskolan bestämda årliga läsetiden". Eu församling, i hvilken slöjdundervisningen pågick endast sex månader af året, begärde statsbidrag för förra året, men Konungens befallningshafvande vägrade att lemna sådant. Kongl. Maj:t, dit ärendet drogs, beviljade emellertid bidrag, sedan upplyst blifvit, att i den ifrågavarande skolan undervisningen var så anordnad, att läraren undervisade folkskoleafdelningen 6 månader och småskoleafdelningen 3 månader af året. Kongl. Maj:t förklarade nemligen, att, då undervisningen i slöjd pågick "under hela den för undervisning i folkskolans läsämnen jemlikt gällande reglemente bestämda tid", församlingen var berättigad till statsbidrag för sin slöjdskola. Om det t. ex. läses i folkskolan endast 4 månader af året, så skall på grund af detta Kongl. Maj:s prejudikat statsbidrag ändå kunna komma att utgå. Men genom bifall till herr Grundells förslag skulle dessa skolor komma att blifva sämre ställda, ty om man i folkskolorna läser endast 4 månader om året, så skulle de ändå behöfva slöjda 6 månader för att erhålla statsbidrag.

Om det vilkor, som herr Grundell föreslagit, skulle bifallas, så skulle jag åtminstone dertill vilja hafva ett tillägg fogadt af ungefär denna lydelse: "eller under den kortare tid, under hvilken undervisningen i den egentliga folkskolan fortgår."

Emellertid tviflar jag på, att man kan bifalla herr Grundells förslag — det föreligger icke härom någon motion, och under sådana förhållanden lär man icke kunna bifalla detsamma, då detta förslag går utöfver, hvad Kongl. Maj:t:s förslag innefattar.

Dessutom tror jag icke, att det är lämpligt att nu vidtaga någon annan bestämmelse i afseende på den qvinliga slöjden, än som gjorts angående den manliga, och då i fråga om den manliga slöjden redan det vilkor gäller, att den skall fortgå under hela den för folkskolan bestämda årliga läsetiden, så tror jag, att det är lämpligast att nu bifalla den kongl. propositionen och, sedan erfarenhet vunnits, se till, om man behöfver göra någon ändring. Om så skulle visa sig nödvändigt, får man härom framställa förslag och då naturligtvis ändra bestämmelserna icke blott om den qvinliga slöjden, utan äfven beträffande den manliga.

Under sådana förhållanden skall jag, herr talman, tillåta mig yrka bifall till statsutskottets förslag, viss derom, att ett bifall till detta förslag skall lända till gagn och fromma för det uppväxande qvinliga släktets utdanning i praktisk rigtning.

Öfverläggningen var härmed slutad. Beträffande det yrkande, som derunder framstälts af herr Grundell, förklarade herr talmannen, att, då detta yrkande innefattade ett förslag, som ginge utöfver hvad

*Angående
anslag till
undervisning i
qvinlig slöjd.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
undervisning i
qvintlig slöjd.
(Forts.)*

som ifrågasatts såväl i Kongl. Majts proposition som i den i ämnet väckta motionen, han funne sig förhindrad att å samma yrkande framställa proposition. Härefter blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 17.

Bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till i afton kl. 7, då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,20 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Rättelse.

I Andra Kammarens protokoll n:o 25 för den 28 mars står bland andra herr *Boëthius* såsom instämmande med herr Svanberg i det af honom rörande frågan om öppen omröstning i Riksdagens kamrar afgifna yttrande. *Herr Boëthius' namn skall utgå.*